

Primjena metode Upravljanje problemnim situacijama u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju

Celić, Mirjana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:462508>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MIRJANA CELIĆ

**Primjena metode Upravljanje problemnim situacijama u ranom i
predškolskom odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MIRJANA CELIĆ

**Primjena metode Upravljanje problemnim situacijama u ranom i
predškolskom odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Dejana Bouillet

Zagreb, rujan 2020.

SAŽETAK

Cilj ovog rada je predstaviti UPS model i njegovu primjenu u radu s djecom u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (u daljnjem tekstu: RPOO), s posebnim osvrtom na primjenu modela u radu u odgojnoj skupini i u individualnom radu s djecom s teškoćama u razvoju. UPS model je model poučavanja u rješavanju problema kojeg je 1994. godine razvila Nevenka Modrić za učenje o ljudskim potrebama i za upravljanje problemnim situacijama. Primjenjuje se za poučavanje djece i odraslih. U poučavanju je pojedinac aktivno uključen u rješavanje problema, a voditelj procesa učenja vodi pojedinca u rješavanju problema (Modrić, 2013; Modrić, 2016). Aktivnost učenja odvija se razgovorom uz pomoć figure čovjeka (ranije poznata pod nazivom lutka-vodič) te znakova za pet potreba koje osoba može postavljati na prečke figure čovjeka. Istraživanje je provedeno metodom studije slučaja jer je to korisna istraživačka metoda za pobliže analiziranje programa i metoda rada kao što je UPS model. Metodom studije slučaja se nastoji usredotočeno odgovoriti na pitanja kroz detaljne opise i tumačenja teme istraživanja (Hays, 2014). Radi se o tipičnom/reprezentativnom slučaju za pojavu koja se analizira, odnosno za primjenu UPS modela u praksi RPOO.

Izvori podataka na kojima se temelji ova analiza su: pedagoška dokumentacija, transkripti razgovora odgojitelja s djetetom s teškoćama u razvoju i odabrani didaktičko-pedagoški materijali korišteni u neposrednom grupnom i pedagoškom radu odgojitelja. Analiza prati korake UPS metode, odnosno:

1. korak: problem (iznijeti ili saznati problem)
2. korak: želja (iznijeti ili saznati želju)
3. korak: potreba (iznijeti ili saznati potrebu)
4. korak: izbor (saznati ili iznijeti i provesti izbor)
5. korak: samoprocjena (iznijeti ili saznati procjenu).

U istraživanju se provjerava hipoteza kojom je pretpostavljeno da primjena UPS modela ima pozitivan učinak na psihosocijalni razvoj djece rane i predškolske dobi, uključujući djecu s teškoćama u razvoju. Hipoteza se temelji na dosadašnjim iskustvima autorice ovog rada u primjeni UPS modela i na radnom mjestu odgojiteljice djece rane i predškolske dobi. Hipoteza je također temeljena na elaboraciji modela i njegove primjene u različitim društvenim kontekstima (Modrić, 2013; Modrić, 2016), a studija slučaja prikazana u ovom radu upućuje na mogućnost prihvatanja postavljene hipoteze.

Ključne riječi: *zadovoljavanje potreba, rješavanje problemnih situacija, UPS model u RPOO, djeca s teškoćama u razvoju*

SUMMARY

The aim of this thesis is to present the UPS model and its application in working with children in institutions of early and preschool education (hereinafter: RPOO) with special reference on the example of the model in working in an educational group in individual work with children with disabilities. The UPS model is a problem-solving teaching model developed in 1994 by Nevenka Modrić for learning about human needs and for managing problem situations. It is used to teach children and adults. In teaching, the individual is actively involved in problem solving, and the leader of the learning process guides the individual in problem solving (Modrić, 2013; Modrić, 2016). The learning activity takes place through conversation with the help of a human figure (formerly known as a puppet-guide) and signs for the five needs that a person can place on the bars of a human figure. The research is proven by the case study method because it is a useful research method for a closer analysis of programs and working methods such as the UPS model. The case study method seeks to answer questions in a focused manner through detailed descriptions and interpretations of research topics (Hays, 2014). This is a typical/representative case for the appearance being analyzed, ie for the application of the UPS model in the practice of RPOO.

The data sources on which this analysis is based are: pedagogical documentation, transcripts of educators' conversations with a child with developmental disabilities and selected didactic-pedagogical materials used in the direct group and pedagogical work of educators. The analysis follows the steps of the UPS method, ie:

- Step 1: Problem (bring up or find out the problem)
- Step 2: desire (express or find out a desire)
- Step 3: need (state or find out the need)
- Step 4: Choice (find out or present and make a choice)
- Step 5: Self-assessment (present or find out an assessment).

The study tests the hypothesis that the application of the UPS model has a positive effect on the psychosocial development of children of early and preschool age, including children with disabilities. The hypothesis is based on the previous experiences of the author of this paper in the application of the UPS model and in the workplace of an educator of children of early and preschool age. The hypothesis is also based on the elaboration of the model and its application in different social contexts (Modrić, 2013; Modrić, 2016), and the case study presented in this paper suggests the possibility of accepting the hypothesis.

Key words: *meeting needs, solving problem situations, UPS model in RPOO, children with disabilities*

Sadržaj

1. UVOD	1
2. MODEL UPRAVLJANJA PROBLEMNIH SITUACIJAMA (UPS MODEL)	2
2.1. Što je UPS model?.....	3
2.2. Teorijska osnova UPS modela.....	4
2.3. Elementi UPS modela.....	6
3. UPS MODEL U RPOO	9
3.1. Doprinos UPS modela u radu s odgojnom skupinom.....	9
3.2. Doprinos UPS modela u radu s djecom s teškoćama u razvoju	12
4. PRIMJENA UPS MODELA U DJEČJEM VRTIĆU „PREČKO“	14
4.1. Ciljevi, metoda i hipoteza istraživanja	14
4.2. UPS model u radu s odgojnom skupinom	15
4.2.1. Opis odgojne skupine	15
4.2.2. UPS model u radu s odgojnom skupinom	16
4.2.3. UPS model u radu s djetetom s teškoćama u razvoju	28
5. ZAKLJUČAK	36
LITERATURA.....	38
POPIS ILUSTRACIJA.....	41
IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA	42

1. UVOD

Nakon prvih susreta na edukaciji učenja i upoznavanja s načinom rješavanja problemnih situacija prema modelu Upravljanje problemnim situacijama (u daljnjem tekstu: UPS), davne 2000. godine shvatila sam da mi je upravo to nedostajalo za bolje razumijevanje odgojiteljske uloge u odnosu na dijete u okviru tada još relativno nove strategije Programskog usmjerenja odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi (1991). Usmjerenost razumijevanju i zadovoljavanju osnovnih potreba djece, umjesto zadovoljavanja njihovih želja bilo je vrlo korisno za uspješnije uspostavljanje i proširivanje emocionalnih i socijalnih veza s djecom, uspostavljanju pozitivne emocionalne klime u odgojnoj skupini, za razvoj kvalitetnijih profesionalnih i privatnih odnosa s djecom i odraslima uključujući roditelje i sustručnjake. Potpuni zaokret u mom radu dogodio se nakon sudjelovanja na Drugoj europskoj konferenciji „Realitetna terapija u primjeni“ 2001. godine u Zagrebu gdje je glavni predavač bio poznati američki psihijatar i psiholog dr. William Glasser. Stručno usavršavanje nastavila sam intenzivnim proučavanjem stručne literature (npr. Realitetna terapija u primjeni i Teorija izbora W. Glassera iz 2000. godine), nakon čega sam bila još svjesnija vrijednosti UPS modela u radu s djecom. Nastavila sam razvijati svoja znanja, vještine, stavove i kompetencije sve do danas jer mi pomažu u profesionalnom i osobnom razvoju.

Cilj ovog rada je predstaviti UPS model i njegovu primjenu u radu s djecom u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (u daljnjem tekstu: RPOO), s posebnim osvrtom na primjenu modela u radu u odgojnoj skupini i u individualnom radu s djecom s teškoćama u razvoju. Rad je strukturiran u pet poglavlja. Nakon uvodnog dijela i predstavljenih ciljeva rada, u drugom poglavlju je definiran model upravljanja problemnim situacijama uz razradu njegovih sastavnih elemenata, a to su UPS metoda, Figura čovjeka i UPS pristup. U sljedećem poglavlju je predstavljena uloga UPS modela u RPOO, s posebnim osvrtom na rad s djecom s teškoćama u razvoju. Četvrto poglavlje odnosi se na prikaz primjene UPS modela u praksi, korištenjem studije slučaja. Zaključno su sumirani nalazi i rezultati ovog rada, uz povezivanje teorijskih i praktičnih postavki UPS metode i značaja njezine primjene u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju djece s teškoćama.

2. MODEL UPRAVLJANJA PROBLEMNIH SITUACIJAMA (UPS MODEL)

Suvremeni autori (npr. Kranželić i Bašić, 2008; Jevtić, 2012; Jurčević-Lozančić, 2018) u području RPOO iskazuju sve veći interes za razvoj i primjenu programa socijalnog i emocionalnog učenja. Posljedično tome, razvijaju se brojni programi s ciljem razvijanja socijalne i emocionalne kompetentnosti djece, kao što su vještina rješavanja problema, sposobnost prepoznavanja tuđih i vlastitih osjećaja, komunikacijske vještine, sposobnost donošenja odluka i slično (Markuš, 2010). Socijalna kompetencija podrazumijeva uključivanje osobnog znanja i vještina koje osoba razvija da bi se učinkovito nosila s mnogim i različitim izborima, izazovima i prilikama (Jurčević-Loznačić, 2011, str. 272).

„Djeca, ali i odrasli bez socijalne osjetljivosti, imaju problema u iniciranju i održavanju zadovoljavajućih, recipročnih odnosa s drugima i teško pronalaze za sebe željenu, a za društvo prihvatljivu poziciju. Djeca koja su agresivna ili povučena nemaju razvijenu socijalnu kompetenciju, nisu socijalno osjetljiva, više su odbijana i izolirana od strane vršnjaka. Imaju više osjećaja usamljenosti i niskog samopoštovanja nego djeca s dobrim socijalnim kompetencijama“ (Mlinarević i Zričić, 2015, str. 286). „Empatija, iskrenost, komunikacija i rješavanje sukoba neophodni su za izgradnju i zadržavanje odnosa. U suvremenome svijetu promjena i sve većih različitosti potrebna je i nadogradnja u smislu razumijevanja interkulturalnosti i senzibilnosti za drugačije. Ako su te kompetencije zapostavljene u odgojno-obrazovnome kontekstu, to može kratkoročno dovesti do anksioznosti, vršnjačkoga nasilja i problema u ponašanju djece, a dugoročno do osobnih i socijalnih poteškoća, naročito kod djece koja su imala poteškoća s razvojem tih kompetencija u obitelji.“ (Munivrana, Pijaca Plavšić, Pavlović i Perak, 2017, str. 7).

U ustanovama RPOO odgojitelj i dijete su u stalnoj interakciji što stvara optimalne uvjete za učinkovit pristup poučavanju i učenju socijalnih kompetencija, osobito socijalnih vještina djece rješavanjem problemnih situacija. U takvim situacijama ponašanje i djelovanje odgojitelja postaje ključno, jer je model djeci od kojeg će učiti razumjeti i rješavati probleme. Stoga je iznimno važno da odgojitelji znaju profesionalno postupati u rješavanju problemnih situacija, a UPS model je strategija, metoda i tehnika rada koja omogućuje profesionalan pristup odgojitelja u rješavanju problemnih situacija u ustanovama RPOO.

2.1. Što je UPS model?

UPS model jest model poučavanja u rješavanju problema kojeg je 1994. godine je razvila Nevenka Modrić¹ za učenje o ljudskim potrebama i za upravljanje problemnim situacijama. Primjenjuje se za poučavanje djece i odraslih. U podučavanju je pojedinac aktivno uključen u rješavanje problema, a voditelj procesa učenja vodi pojedinca u rješavanju problema (Modrić, 2013; Modrić, 2016). Aktivnost učenja odvija se razgovorom uz pomoć figure čovjeka (ranije poznata pod nazivom lutka-vodič) te znakova za pet potreba koje osoba može postavljati na prečke figure čovjeka².

„Termin *problemna situacija* obuhvaća sve situacije u kojima se radi o vlastitom, tuđem i zajedničkom problemu. Vlastiti problem je primjerice, kada odgojitelj osjeća problem - to je svaka situacija u kojoj se ne osjeća dobro, u kojoj se osjeća neugodno jer ne zadovoljava neku svoju potrebu. Primjerice, odgojitelj osjeća problem jer je ugrožen u situaciji kada se nekoliko djece dovikuje preko sobe, a njemu smeta da razumije dijete s kojim razgovara. Ili, u situaciji u kojoj je ili bi moglo biti ugroženo dijete za koje je odgojitelj odgovoran. Primjerice, kada dijete ima na sebi mokru majicu. Zatim, odgojitelj osjeća problem kada dijete uništava imovinu za koju je on odgovoran (primjerice, namještaj i igračke u vrtiću). Tuđi problem je kada druga osoba, primjerice dijete osjeća problem. To je svaka situacija u kojoj se druga osoba ne osjeća dobro, osjeća neugodu jer ne zadovoljava neku svoju potrebu. Primjerice, kada dijete želi igračku s kojom se igra drugo dijete. Zajednički problem je kada primjerice, odgojitelj i druga(e) osoba(e) osjećaju problem. To je svaka situacija u kojoj se odgojitelj i druga osoba ne osjećaju dobro, osjećaju neugodu jer u takvoj situaciji nijedna osoba ne zadovoljava neku od svojih potreba. Primjer situacije: Dijete tuče drugo dijete. To je problem djeteta, ali i odgojitelja jer je on odgovoran za sigurnost i za uvažavajuću atmosferu u grupi djece“ (Modrić, 2013, str. 430).

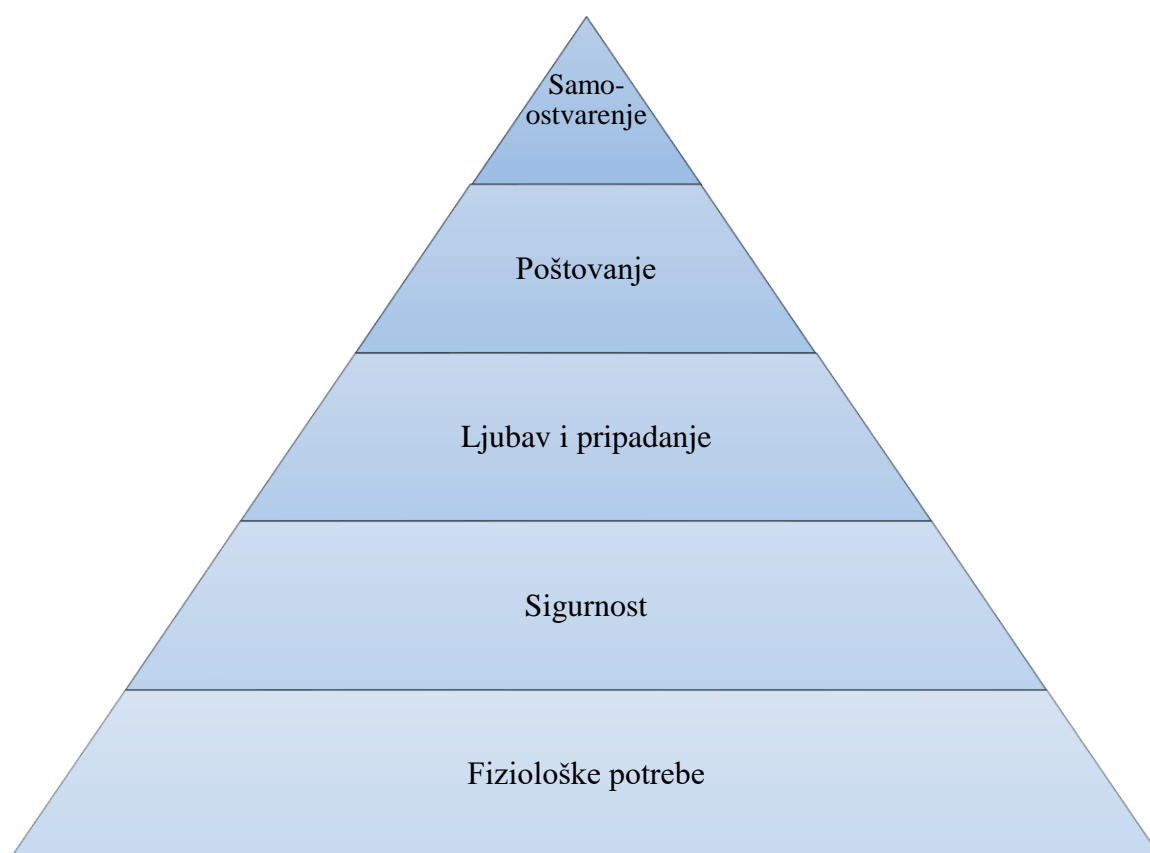
¹ Dr.sc. Nevenka Modrić diplomirala je i doktorirala na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Stručno se usavršavala iz područja psihoterapije (Realiteta terapija 1992./94., Gestalt psihoterapija – edukativno iskustvene radionice (dva ciklusa) 1995./97.). Jedna je od autorica poglavlja u četiri stručne knjige, te je samostalno ili u suautorstvu objavila više stručnih i znanstvenih članaka. Napisala je i objavila priručnik: Lutka vodič za razumijevanje ljudskih potreba i za rješavanje sukoba; Upravljanje problemnim situacijama-UPS model.

² Figura čovjeka autoričina je izvorna kreacija koja ima status patenta (Modrić, 1998).

2.2. Teorijska osnova UPS modela

UPS model temeljen je na dvije humanistički orijentirane teorije učenja. To su hijerarhijska teorija potreba Abrahama Maslowa i teorija izbora Wiliama Glassera.

U hijerarhijskoj teoriji potreba Maslow (prema Davison i Neale, 2002) ukazuje da među potrebama postoji hijerarhija, pa se potrebe 'višeg reda' mogu zadovoljiti tek kada su zadovoljene potrebe 'nižeg reda'. Najvažnije je zadovoljiti osnovne biološke potrebe i potrebe za očuvanjem vlastite sigurnosti i stabilnosti jer se radi o preduvjetima razvoja i učenja. Na sljedećoj je razini potreba za ljubavlju i pripadanjem koju je moguće zadovoljiti na različite načine, ali uvijek u odnosima s drugima. Zadovoljenje ove potrebe ima znatan povoljan učinak na motivaciju djeteta za učenje. Slijedi potreba za poštovanjem samoga sebe, ali i poštovanjem od strane drugih osoba. Važno je da u procesu učenja i poučavanja, ovu potrebu zadovoljavaju svi sudionici procesa (i odrasli i djeca, uključujući, naravno, djecu s teškoćama). Na najvišoj razini hijerarhije nalazi se potreba za samoaktualizacijom, odnosno „ostvarenjem svog punog potencijala, realizacijom (svega) onoga što jesmo i možemo biti, ili većine toga što nam je važno. Uključuje i duhovne potrebe“ (Karlović, Šimić i Pijaca Plavšić, 2014:13).

Slika 1. Maslowljeva hijerarhija potreba, prilagođeno prema Marušić (2006, str. 322)

Glasserova (2004) teorija izbora upućuje na povezanost ponašanja sa zadovoljenjem osnovnih potreba. Teorija se temelji na vjerovanju da, iako se ljudi međusobno znatno razlikuju, svi imaju iste potrebe, a one su genetski uvjetovane. Osobe se međusobno razlikuju po načinima i specifičnim slikama o tome kako ih žele zadovoljiti. Uz fiziološku potrebu za preživljavanjem, četiri su psihološke potrebe:

- *potreba za pripadanjem, za ljubavlju* – izrasla je iz nužnosti suradnje s drugima, a zadovoljava se svaki put kada se u odnosu s drugima ostvaruje uzajamnost jednim od brojnih načina kao što su prijateljstvo, skrb za druge i uključenost
- *potreba za moći, za uvažavanjem* – uključuje postignuće, (samo)poštovanje, doživljaj osobne vrijednosti ili priznanja (kompetencije)
- *potreba za slobodom, za autonomijom, za mogućnošću izbora* – podrazumijeva slobodu tjelesnog kretanja, misli, uvjerenja ili vjerovanja i slobodu izbora te
- *potreba za zabavom, radošću, uživanjem, učenjem* – odnosi se na realizaciju urođene inicijative za istraživanjem, smijehom, eksperimentiranjem, stvaranjem, otkrivanjem i ostalim načinima zabave, što uključuje i smisleno učenje.

Način na koji netko vlada sobom s ciljem zadovoljavanja potreba (ponaša se) sastoji se od četiri međusobno nedjeljive komponente. To su: aktivnosti, mišljenja, osjećaji i fiziologija (Glasser, 2004) pa ga teorija izbora opisuje kao cjelokupno ponašanje. Opisani koncept cjelokupnog ponašanja u kontekstu pružanja individualne potpore djeci je važan jer otvara mogućnost djelovanja na promjene ponašanja. Naime, svaka promjena misli i aktivnosti posredno djeluje i na promjenu osjećaja i fiziologije. Budući da je svako ponašanje unutarnje motivirano, druga osoba ne može bez unutarnje motiviranosti utjecati na promjenu ponašanja djeteta. Dijete će promijeniti svoje ponašanje samo ako vjeruje da je promjena smisljena i važna. Prema tome, dijete će promijeniti svoje ponašanje tek kad promijeni uvjerenje iz kojeg se ponaša, a promjene uvjerenja zahtijevaju samoprocjenu neučinkovitosti sadašnjeg ponašanja i promjenu percepcije (Bouillet i Bičanić, 2015), a odgojitelji u odnosu s djecom trebaju početi od razumijevanja vlastitih potreba i potreba djece, te naučiti djecu zadovoljavati vlastite potrebe u specifičnom odgojno-obrazovnom kontekstu, odnosno u odnosima s drugima.

Modrić (2006) naglašava da Maslow upućuje na zaključak prema kojem zadovoljavanje potreba vodi psihološkom zdravlju, sprječava bolesti i potiče razvoj pozitivnih aspekata ličnosti, uz maksimalno korištenje sposobnostima i talentima, dok Glasser upozorava da dugotrajna frustracija dovodi do tjelesnog obolijevanja i potvrđuje da su svi dugoročni duševni problemi zapravo problemi međuljudskih odnosa.

Primjena obiju teorija u RPOO i korištenje UPS modela doprinose afirmaciji konstruktivističkog modela učenja i poučavanja, učenje razumijevaju kao proces konstruiranja

znanja. Prema tom modelu, „znanje, sposobnosti, sadržaji i sl. ne stječu se, ne prenose, već se konstruiraju temeljem postojeće strukture, tj. čovjekovog proživljenog iskustva. Iskustvo predstavlja polazišnu točku za interpretiranje dijelova informacija, koje dovodi do učenja – konstruiranja znanja. Pritom je učenje u velikoj mjeri određeno kontekstom u kojem se događa.“ (Vrkić Dimić, 2011, str. 78). Slijedom navedenog, UPS model jest model za učenje o ljudskim potrebama i za upravljanje problemnim situacijama.

2.3. Elementi UPS modela

Sastavni elementi UPS modela su:

1. UPS metoda (metoda sustavne analize problema)
2. Figura čovjeka (omogućuje vizualizaciju potreba i baratanje konkretiziranim znakovima)
3. UPS pristup (bitno se razlikuje od tradicionalnog pristupa upravljanja problemnim situacijama, odnosno odgoja).

Ovi su elementi detaljno opisani u knjizi autorice modela (Nevenka Modrić: *Upravljanje problemnim situacijama*) koja je objavljena 2016. godine u izdanju Političke kulture u Zagrebu pa se ovdje navode najvažnije informacije iz te knjige, a tiču se elemenata UPS modela.

UPS metoda je metoda raščlambe temeljnog problema i potreba koji su u osnovi problema/sukoba. Upotrebljava se radi prevencije sukoba kroz prepoznavanje potreba uključenih osoba i osiguravanje uvjeta za njihovo zadovoljavanje. Metoda se koristi i za rješavanje sukoba u međuljudskim odnosima. Sastoji se od pet koraka i modela čovjeka koji apstraktne postavke čini dostupnima djeci i odraslima. Kako bi se metoda koristila na odgovarajući način važno je prije rješavanja neke probleme situacije prepoznati je li riječ o vlastitom, tuđem ili zajedničkom problemu.

Koraci UPS metode su:

1. korak: problem (iznijeti ili saznati problem)
2. korak: želja (iznijeti ili saznati želju)
3. korak: potreba (iznijeti ili saznati potrebu)
4. korak: izbor (saznati ili iznijeti i provesti izbor)
5. korak: samoprocjena (iznijeti ili saznati procjenu).

Prije primjene metode primjenjuje se nulti korak, u sklopu kojega se obavlja provjera i osiguravaju uvjeti za zadovoljavanje potreba djece i odraslih prije rješavanja samog sukoba. U ovoj je metodi važno da odrasla osoba stvarno ili ciljano sluša djetetove izjave. Ciljano slušati znači čuti što dijete govori i pomoću pitanja saznati što je za dijete problem, što ono želi, koju potrebu nije zadovoljilo, što vidi kao rješenje problema i kako procjenjuje učinkovitost svog izbora. Ako odrasla osoba nešto ne razumije ona to ne pretpostavlja, već postavlja pitanja kako bi od djeteta dobila verbalno ili neverbalno objašnjenje. U rješavanju sukoba suprotstavljene strane metodom pet koraka dolaze do rješenja problema prihvatljivog za obje strane. U primjeni s djecom rane i predškolske dobi, odrasla osoba ima ulogu posrednika te obje strane prolaze pet koraka u rješavanju problema. Do rješenja problema ovim postupkom dolazi se polako, ali je rjeđe potrebna intervencija odrasle osobe jer djeca svaki puta nauče dio postupka kojim sebi samostalno pomažu u rješavanju problema. Nakon nekoliko razgovora temeljenima na UPS metodi s odgojiteljem, djeca počinju shvaćati kako rješavanje sukoba ne završava tako da odgojitelj naredi nešto ili uzme stvar. Djeca tako uče da u sukobu rješenje ne donosi odgojitelj, već da sama trebaju smišljati rješenja što vodi razvoju odgovornog ponašanja djece.

UPS metoda se može koristiti u svim problemnim situacijama uz pomoć figure čovjeka i bez nje.

Figura čovjeka predočuje svih pet koraka UPS metode. Figura se sastoji od temeljne drvene konstrukcije i drvenih znakova koji prikazuju temeljne ljudske potrebe (slika 2). Tome su dodane još papirnate radne površine – kartice za crtanje ili pisanje. Ideja figure čovjeka prvenstveno se oslanja na potrebu djeteta za baratanjem, vizualnim označavanjem i konkretizacijom.

Slika 2. Figura čovjeka (Modrić, 2016, str. 67)

Figura čovjeka zorno prikazuje kako se zadovoljavaju osnovne potrebe. Pomoću figure čovjeka i odrasla osoba i dijete rane i predškolske dobi mogu upoznati vlastite fiziološke i psihološke potrebe, naučiti kako ih zadovoljavati, te upoznati posljedice nezadovoljavanja potreba ili zadovoljavanja osobnih potreba na način kojim se ne ugrožavaju potrebe drugih. „Rješavajući problem pomoću figure čovjeka - lutke vodiča, osoba jasno vidi tko osjeća problem, zašto i kako je nastao te što se događa zbog njega. Osoba spoznaje pomoću kojih ljudi, stvari i aktivnosti u životu može zadovoljiti svoje potrebe te na lutki zorno pokazuje stupanj frustracije koji osjeća kada ne dobiva željeno.“ (Modrić, 1999, str. 15).

UPS pristup polazi od suvremenog shvaćanja uloge odrasle osobe u odgoju i obrazovanju. Karakterizira ga dominantan položaj djeteta u odnosu s odraslom osobom. Odrasla osoba ne govori djetetu što treba napraviti, odnosno ne nameće mu rješenje. Postavlja mu pitanja vezana za taj problem te na taj način potiče dijete na razvoj njegove odgovornosti. UPS pristup se temelji na uvjerenju koje podrazumijeva da svatko (pa i dijete) može kontrolirati i mijenjati samo sebe jer osobama ne upravljaju drugi ljudi, već svatko upravlja sam sa sobom.

To znači da svatko ima svoju sliku stvarnosti, a odgojitelj nastoji shvatiti kako dijete vidi svijet jer je svijet onakav kakvim dijete vjeruje da jest. Razlike u mišljenjima i sukobi se tumače kao prilike za učenje u kojima se nastoji doći do rješenja problema prihvatljivog za obje strane uključene u problem ili sukob. Važno je tražiti rješenje problema, a ne krivca, procjenjivati samoga sebe, a ne natjecati se s drugima (već sa samim sobom).

Polazi li odgojitelj u odnosu s djetetom od takvih uvjerenja, postaje profesionalan odgojitelj koji omogućuje razvoj djeteta bez prisile. Ne bavi se smišljanjem načina kako dijete motivirati na određeni oblik ponašanja, već kako razgovorom postići da ono motivira samo sebe na odgovorno ponašanje prema sebi, drugima, imovini i okruženju.

3. UPS MODEL U RPOO

3.1. Doprinos UPS modela u radu s odgojnom skupinom

Primjenom UPS modela odgojitelji razvijaju visoku razinu socijalne kompetencije i svakodnevni su model djeci pri rješavanju problemnih situacija, neprestano stvarajući uvjete za razumijevanje ljudskih potreba i njihovog zadovoljavanja. Navedeno proizlazi iz dugogodišnjeg iskustva primjene UPS modela u hrvatskim ustanovama RPOO. „U dječjem vrtiću Grigor Vitez u Samoboru i dječjem vrtiću Prečko u Zagrebu provode se radionice s odgojiteljima u okviru njihovog stručnog usavršavanja. Cilj je takvih radionica poticanje razvoja socijalne kompetencije odgojitelja za uspostavljanje i razvijanje kvalitetnih odnosa sa samim sobom, s djecom i odraslima pomoću UPS modela“ (Modrić i Šarić, 2012, str. 8). Stručno usavršavanje odgojitelja i stručnih suradnika o UPS modelu podijeljeno je u tri razine (1. stupanj, 2. stupanj i 3. stupanj), pri čemu se svaka razina sastoji od teoretskog i praktičnog dijela.

Drugim riječima, UPS model podrazumijeva primjerenu pripremu i edukaciju odgojitelja za njegovu primjenu, doprinoseći razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja u kontekstu njihovog cjeloživotnog obrazovanja. „U hrvatskoj pedagoškoj literaturi pojam kompetencija definiran je kao osobna sposobnost da se čini, izvodi, upravlja ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti, što osoba može dokazati na formalni i neformalni način“ (Ćatić, 2012, str. 176). Istraživanjima je, međutim, utvrđeno da se odgojitelji ne osjećaju kompetentnima za odgoj djece s teškoćama (Skočić Mihić i Sekušak-Galešev 2016; Sunko 2016; Skočić Mihić, Beaudoin i Krsnik 2016).

U odnosu na djecu s teškoćama u razvoju, odgajatelji procjenjuju višu razinu kompetencija za upravljanje ponašanjem djece sa zahtjevnim ponašanjem ako su u inicijalnom obrazovanju učili o odgoju izazovne djece (Loborec i Bouillet 2012). Istraživanja također pokazuju da razina sudjelovanja djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovnim aktivnostima znatno više ovisi o razini podrške i strategijama koje odgajatelji pritom pružaju djeci, a manje je uvjetovana djetetovim razvojnim ili socijalnim statusom (Romstein, 2016).

Prema tome, edukacija za korištenje UPS modela u ustanovama RPOO znatno pridonosi jačanju profesionalnih kompetencija odgojitelja za rad s djecom, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju. Na to upućuju rezultati istraživanja u kojem je provjeravana učinkovitost UPS modela na uzorku odgojitelja djece u dobi od četiri godine. Utvrđeno je da model odgojiteljima pomaže (Modrić, 2016):

1. prepoznati osobu koja osjeća problem
2. razumjeti vlastiti ulogu (u kojoj situaciji odgojitelj treba iskazati vlastiti problem, želju, potrebu, izbor i samoprocjenu)
3. prepoznati i razumjeti tko ima problem (što je vlastiti problem i kako ga činjenično iskazati djetetu, a što je djetetov problem i kako ga saznati)
4. razumjeti vlastitu želju i ono što druga osoba želi
5. prepoznati i zadovoljiti vlastitu potrebu(e), izbore i samoprocjenu te potrebu(e), izbore i procjene drugih osoba.

„Odgojiteljicama je model pomogao da ne rješavaju tuđi problem, ne prebacuju svoj problem djetetu, ne pretpostavljaju problem, želju i potrebu, ne nameću rješenje, tj. ne govore djetetu što treba raditi. Također im je pomogao da ne procjenjuju djetetov izbor. Dakle, odgojiteljice su stekle vještine i time omogućile djetetu učenje tih vještina po modelu što autori ističu kao najbolji način učenja vještina za rješavanje problema“ (Modrić, 2016, str. 150).

U Dječjem vrtiću Prečko, većina je odgojitelja i stručnih suradnika završila najmanje prvi stupanj edukacije, desetak odgojitelja završilo je čak treći, najviši, stupanj edukacije. Uz stručne edukacije, kompetencijama odgojitelja i kvaliteti primjene UPS modela u radu s djecom i odraslima u Dječjem vrtiću Prečko pridonijelo niz povoljnih čimbenika među kojima se osobito ističu kontinuirani rad s roditeljima kroz nekoliko godina u ciklusu od po devet radionica godišnje, uvrštavanje UPS modela u kurikulum dječjeg vrtića i podrška odgojiteljima u primjeni od strane uprave. U vrtiću se redovito vrši evaluacija primjene UPS modela i analiziraju rezultati temeljem Protokola o ključnim vještinama kojima je dijete ovladalo (vještina iskazivanja problema, želje, zadovoljenje potreba, izbor i procjena učinkovitosti vlastitih rješenja).

Protokol je razvila autorica modela, dr. sc. Nevenka Modrić i za sada se primjenjuje interno jer nije javno objavljen i dostupan. Ovdje su prikazani rezultati evaluacije koja je provedena na uzorku od 25-ero djece, prikazana na stručnom aktivu djelatnika Dječjeg vrtića Prečko u lipnju 2018. godine. Rezultati su sljedeći:

1. Sva djeca uz stručno vođenje primjenom UPS metode bez figure čovjeka žele i znaju pronaći vlastito rješenje u zadovoljavanju potreba i mirnog rješenja problema.
2. Dvadeset dvoje djece uz stručno vođenje primjenom UPS metode s figurom čovjeka želi i zna pronaći vlastito rješenje u zadovoljavanju potreba i mirnog rješenja problema.
3. Dvadesetoro djece samostalno u svakodnevnoj interakciji s vršnjacima koristi prva dva koraka UPS metode: iskazivanje problema i iskazivanje želje.
4. Petnaestero djece je ovladalo četiri od pet koraka UPS metode što omogućuje stjecanje mirnog rješavanja problema i građenje kvalitetnog odnosa s vršnjacima i sa samim sobom.
5. Osmero djece u svim interakcijama s vršnjacima uvijek primjenjuje mirno rješenje sukoba koristeći UPS metodu (5 koraka), pomaže drugima pri rješavanju problemnih situacija te u prevenciji neodgovornog ponašanja djeteta prema sebi, drugima i imovini.

Pokazalo se da je kod djece koja su češće izostajala iz vrtića zabilježeno manje usvojenih vještina socijalne kompetencije, dok su socijalne kompetencije najbolje razvila djeca koja su imala kontinuitet dolaska u vrtić i čiji su roditelji sudjelovali u UPS radionicama.

Primjena Protokola je pokazala da je viša razina socijalne kompetencije odgojitelja u svim slučajevima rezultirala višom razinom socijalnih kompetencija djece i omogućila je uvid u precizne rezultate kojima se točno procjenjuje u čemu je dijete ili odrasla osoba uspješnija, kompetentnija, a što treba dalje vježbati i usavršavati.

UPS metoda vrlo je korisna i pomaže u socijalno-emocionalnom razvoju djece jer potiče razvoj društveno prihvatljivih i individualno svrhovitih vrijednosti i ponašanja djece, pa je važan činitelj inkluzivnog kurikulumu. Radi se o kurikulumu koji je usmjeren na razvoj (Bouillet i Šarić, 2016):

- svijesti o vlastitom identitetu djeteta
- samopoštovanja i pozitivne slike o sebi djeteta
- međusobnog povjerenja i sposobnosti primjerenog izražavanja osjećaja djece
- kooperativnih (suradničkih) socijalnih vještina djece
- humanizma i uvažavanja različitosti među djecom te
- vještina nenasilnog rješavanja sukoba.

„U poticanju i razvoju socijalnih vještina djece u vrtiću najvažniju ulogu ima odgojitelj/odgojiteljica, koji posjeduje pedagoške kompetencije vezane uz promišljanje i oblikovanje metodičkih postupaka u radu s djecom.“ (Družinec i Velan, 2017, str. 7).

Budući da se socijalne vještine najbolje uče u neposrednim međuljudskim odnosima, primjenom UPS modela odgojitelji u svakodnevnim situacijama usmjeravaju djecu na razvoj tih vještina, potičući ih da primjenjuju UPS metodu kada god za time imaju potrebu.

3.2. Doprinos UPS modela u radu s djecom s teškoćama u razvoju

Teorijska objašnjenja različitih teškoća u učenju i poučavanju koja karakteriziraju brojnu djecu upućuju na zaključak da se radi o kompleksnoj, raznovrsnoj pojavi, temeljenoj na složenim interakcijskim (odnosnim) procesima sa širokim spektrom mogućih razvojnih i obrazovnih ishoda (Bouillet, 2019).

Djeca s teškoćama u razvoju uključuju djecu s „dugoročnim oštećenjima koja, ovisno o fizičkim, društvenim, gospodarskim ili kulturnim preprekama, mogu ograničavati njihovu mogućnost da potpuno sudjeluju u društvu na jednakoj osnovi s drugima” (Lansdown 2011, str. 2). Radi se o djeci s motoričkim poremećajima, psihosocijalnim teškoćama, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima te o djeci s višestrukim oštećenjima (Bouillet, 2018). Teškoća se razumije kao multidimenzionalni fenomen koji do izražaja dolazi u interakciji osobe i okoline, a djeca s teškoćama u razvoju kao heterogena društvena grupa čija ranjivost (ili rizik socijalne isključenosti) proizlazi iz obilježja same teškoće i drugih aspekata ukupnog identiteta djeteta. Prava djece s teškoćama u razvoju definirana su brojnim propisima (npr. Konvencija UN-a o pravima djeteta iz 1989. godine, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju iz 1998. godine, Zakon o suzbijanju diskriminacije iz 2008. godine). Njihova su prava dodatno zaštićena Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom (2007) koja je na snagu stupila 2008. godine. Za kontekst RPOO osobito je važno istaknuti da Konvencija definira, utvrđuje diskriminaciju na osnovi invaliditeta kao svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje koje sprječava ostvarenje prava na jednakoj osnovi s drugima, i potvrđuje da važnost prvenstveno treba pridati najboljim interesima djece s teškoćama u razvoju, što podrazumijeva:

- zabranu odvajanja djeteta od roditelja zbog toga što dijete ili roditelj ima neko oštećenje ili teškoću u razvoju (članak 23.)
- osiguravanje sveobuhvatnih programa habitacije i rehabilitacije koji počinju u najranijoj fazi, a podupiru sudjelovanje i uključivanje djece s teškoćama u razvoju u zajednicu i sve aspekte društva (članak 26.)
- pravo djece s teškoćama u razvoju na inkluzivno obrazovanje, na svim razinama, bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti, uz osiguravanje razumne prilagodbe,

potrebne pomoći unutar općega obrazovnog sustava i individualiziranih mjera potpore, u skladu s ciljem potpune inkluzije (članak 24.).

Inkluzivno obrazovanje je proces u kojem se uzima u obzir i odgovara na različitost potreba sve djece putem povećanja sudjelovanja u učenju, kulturama i zajednicama i smanjenja isključenosti iz i u okviru sustava obrazovanja (Domović, Brajković i Bouillet, 2020). Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva izmjene i modifikacije sadržaja, pristupa, struktura i strategija, sa zajedničkom vizijom koja obuhvaća svu djecu odgovarajućeg uzrasta i uvjerenjem da država ima odgovornost za obrazovanje sve djece (UNESCO, 1994). U praksi, inkluzivno obrazovanje odnosi se na širok spektar strategija, aktivnosti i procesa kojima se nastoji ostvariti univerzalno pravo na kvalitetno, relevantno i odgovarajuće obrazovanje svakog djeteta, od najniže do najviše razine obrazovanja. Inkluzivno obrazovanje primarno se veže uz praksu uključivanja sve djece u odgojno-obrazovne skupine uz „osiguranje niza uvjeta koji čine jedan kontinuiran proces u kojem će obrazovne i životne potrebe djece s posebnim obrazovnim potrebama biti zadovoljene“ (Karamatić Brčić, 2011, str. 44). „Inkluziju karakteriziraju razvijeni osjećaji pripadnosti i zajedništva određenoj skupini, za razliku od integracije koja je bazirana na fizičkoj bliskosti. Inkluzija zahtijeva višu razinu uvažavanja djece s teškoćama u razvoju, tretira ih kao potpuno ravnopravne sudionike u odgojno-obrazovnom procesu unutar kojeg je osigurana permanentna individualna pomoć u situacijama kada je neophodna. Ona u prvom redu ističe i naglašava različite razvojne potencijale, a manje govori o nedostacima. Uspješna inkluzija podrazumijeva činjenicu da su sva djeca aktivno uključena u odgojno-obrazovne aktivnosti, da imaju slobodan pristup različitim mjestima za igru i rad.“ (Mikas i Roudi, 2012, str. 209).

Načela inkluzivnog obrazovanja snažno su afirmirana u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (Narodne novine, 5/2015), osobito u dijelu koji se odnosi na osobnu, emocionalnu i socijalnu dobrobit za dijete. To podrazumijeva (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015, str. 25):

- smirenost (odsutnost osjećaja ugroženosti, nemira, zabrinutosti)
- samoprihvatanje djeteta (izražavanje osjećaja, prihvatanje sebe)
- samopoštovanje i samosvijest djeteta
- sposobnost privremene odgode zadovoljavanja svojih potreba
- razvoj identiteta djeteta (osobnog i socijalnog)
- spremnost djeteta na donošenje odluka koje se odnose na njegove aktivnosti
- razvoj samostalnosti mišljenja i djelovanja
- procjenjivanje mogućih posljedica svojih akcija tj. razmatranje načina njihova ostvarenja
- inicijativnost i inovativnost djeteta

- samoiniciranje i samoorganiziranje vlastitih aktivnosti
- promišljanje i samoprocjena vlastitih aktivnosti i postignuća.

Iz navedenog proizlazi da je UPS model odgojno-obrazovni pristup kojim se snažno promoviraju vrijednosti, ciljevi i načela Nacionalnog kurikuluma, ali i inkluzivnog obrazovanja u cijelosti.

4. PRIMJENA UPS MODELA U DJEČJEM VRTIĆU „PREČKO“

4.1. Ciljevi, metoda i hipoteza istraživanja

Ciljevi istraživanja koje je prikazano u ovom radu su:

- prikazati primjenu UPS modela u jednoj ustanovi RPOO
- analizirati doprinos primjene UPS modela u odgoju i obrazovanju djeteta s teškoćama u razvoju.

Istraživanje je provedeno metodom studije slučaja jer je to korisna istraživačka metoda za pobliže analiziranje programa i metoda rada kao što je UPS model. Metodom studije slučaja se nastoji usredotočeno odgovoriti na pitanja kroz detaljne opise i tumačenja teme istraživanja (Hays, 2014). Radi se o tipičnom/reprezentativnom slučaju za pojavu koja se analizira, odnosno za primjenu UPS modela u praksi RPOO.

U ovom istraživanju polazi se od sljedećih istraživačkih pitanja:

1. Kako se UPS model primjenjuje u radu s odgojnom skupinom?
2. Kako se UPS model primjenjuje u radu s djetetom s teškoćama u razvoju?
3. Koji su učinci primjene modela na odgoj, obrazovanje i razvoj djece rane i predškolske dobi?

Izvori podataka na kojima se temelji ova analiza su: pedagoška dokumentacija, transkripti razgovora odgojitelja s djetetom s teškoćama u razvoju i odabrani didaktičko-pedagoški materijali korišteni u neposrednom grupnom i pedagoškom radu odgojitelja. Analiza prati korake UPS metode, odnosno:

6. korak: problem (iznijeti ili saznati problem)
7. korak: želja (iznijeti ili saznati želju)
8. korak: potreba (iznijeti ili saznati potrebu)
9. korak: izbor (saznati ili iznijeti i provesti izbor)
10. korak: samoprocjena (iznijeti ili saznati procjenu).

U istraživanju se provjerava hipoteza kojom je pretpostavljeno da primjena UPS modela ima pozitivan učinak na psihosocijalni razvoj djece rane i predškolske dobi, uključujući djecu s teškoćama u razvoju. Hipoteza se temelji na dosadašnjim iskustvima autorice ovog rada u primjeni UPS modela i na radnom mjestu odgojiteljice djece rane i predškolske dobi. Hipoteza je također temeljena na elaboraciji modela i njegove primjene u različitim društvenim kontekstima (Modrić, 2013; Modrić, 2016).

Radi zaštite identiteta djece uključene u analizu, njihova osobna imena su promijenjena. Sve slike uključene u rad koriste se uz pisano odobrenje ravnateljice dječjeg vrtića.

4.2. UPS model u radu s odgojnom skupinom

4.2.1. Opis odgojne skupine

Dječji vrtić "Prečko"³ nalazi se u istoimenom naselju u zapadnom dijelu Grada Zagreba, u vlasništvu je Grada Zagreba i djeluje od 1974. godine. Ustanova je aktivni sudionik suvremeno koncipiranog RPOO. Uprava i djelatnici usmjereni su na kontinuirano i cjeloživotno učenje o razvoju djece, suvremenim metodama rada s djecom, vježbanju komunikacijskih vještina i vještina primjene novih znanja. U svakodnevnom radu odgojno-obrazovni i drugi stručni djelatnici ustanove doprinose unapređivanju kvalitete života djeteta u cjelini, a osobitu pažnju poklanja se uređenju svih prostora u vrtiću kako bi se djeci različite dobi osiguralo druženje i sudjelovanje u raznovrsnim aktivnostima u sigurnom i poticajnom okruženju. U Dječjem vrtiću "Prečko" zaposleno je 119 djelatnika. Rad s djecom odvija se u 29 odgojnih skupina u koje je upisano 620-ak djece (u jasličkim, vrtićkim skupinama i programu predškole). Ustanova djeluje u 3 objekta:

- 8 odgojnih skupina u ulici M. Radev 1, najstariji objekt kojeg zovemo "Centar"
- 12 odgojnih skupina u Tijardovićevoj ulici br. 13, zovemo ga "Tijardovićeve"
- 9 odgojnih skupina u Jarnovićevoj ulici br. 23, u objektu "Marles".

U ovom se radu analizira primjena UPS modela u odgojnoj skupini „Leptir“ tijekom pedagoške godine 2017./2018. Odgojnu skupinu vodile su dvije odgojiteljice sa završenom edukacijom iz UPS modela, a u skupinu je bilo uključeno 25-oro djece u dobi od 6 godina.

³ Izvor: <http://www.vrtic-precko.zagreb.hr>.

4.2.2. UPS model u radu s odgojnom skupinom

Kao što je ranije navedeno, UPS model razlikuje nekoliko nositelja/izvora problema. Problem može imati dijete, odrasla osoba ili odrasla osoba i dijete, kao što problem može imati i više djece (tada odrasla osoba – odgojitelj ima ulogu moderatora). Nositelj problema određuje se prema tome čije su osnovne psihološke potrebe ugrožene ili nezadovoljene određenim ponašanjem ili situacijom.

U ovoj analizi prikazani su primjeri problema koji su rješavani tijekom pedagoške godine u odgojnoj skupini (tablica 1).

Tablica 1. Primjeri problema (nulti korak u UPS metodi)

Nositelj problema	Primjeri
Dijete	Vršnjak odbija igru s tim djetetom. Neko dijete se izruguje drugom djetetu. Dijete ne može dobiti igračku od vršnjaka.
Odrasla osoba (odgojitelj)	Uočavanje sukoba među djecom. Uočavanje neodgovornog ponašanja prema imovini.
Odrasla osoba (odgojitelj) i dijete (zajednički problem)	Dijete odbija obrok. Dijete ne sudjeluje u aktivnostima.
Dvoje djece	Sukobi u natjecateljskim igrama. Međusobno neuvažavanje. Teškoće u čekanju na red.

Nakon što odgojitelji uoče ili ih djeca upozore na neki problem, odgojitelj potiče razgovor koji je ponajprije usmjeren definiranju nositelja problema. Sama struktura i sadržaj razgovora ovisi o tome tko je nositelj problema. Ako je nositelj problema odrasla osoba, odgojitelj u pravilu odmah definira sva tri koraka UPS metode. S druge strane, ako su nositelji problema djeca, odgojitelj u pravilu postupno vodi dijete kroz sve korake UPS metode. Primjeri transkripata razgovora prikazani su u tablici 2.

Tablica 2. Primjeri razgovora u problem-situacijama prema koracima u UPS metodi

Koraci UPS metode	Razgovor u situaciji u kojoj problem ima dijete
Prvi korak: problem	O: „Vidim plačeš, reci što se dogodilo?“ D: „Iva i Mirta se ne žele igrati gumi – gumi.“
Drugi korak: želja	O: „Čujem da se Iva i Mirta ne želi igrati, a što ti želiš?“ D: „Želim se igrati gumi - gumi.“
Treći korak: potreba	O: „Kad bi se igrala gumi – gumi, što bi to tebi značilo?“ D: „To mi je super igra jer mogu visoko preskakati gumi – gumi.“ O: „Kad bi tako visoko preskakala gumi – gumi, što bi to za tebe značilo, da li bi to tebi bilo zabavno ili dosadno ili nešto drugo?“ D: „Osjećala bi se super jer bi svima pokazala kako sam naučila visoko preskakati gumi - gumi.“
Četvrti korak: izbor	O: „Rekla si mi da se Iva i Mirta ne želi igrati, imaš li ideju kome bi mogla pokazati to što si naučila?“ D: „Mogla bi pitati Emu i Niku?“ O: „Ako se ni one ne žele igrati gumi – gumi, imaš li ideju, što bi mogla učiniti da skačeš visoko?“ D: „Mogla bi gumi – gumi staviti na dva stolca da oni drže gumu, tako se igram doma. Hoćeš me ti gledati?“ O: „Naravno, zanima me kako si naučila visoko preskakati. Pokaži mi.“ Dijete (pokazuje) O: „Pa to je zaista jako visoko kad je gumi – gumi tebi iznad koljena. Vidim da si uspjela smisliti kako ćeš pokazati visoko skakanje iako se prijateljice sada nisu igrale s tobom.“
Peti korak: samoprocjena	O: „Što je za tebe bolje, sada dok visoko skačeš ili dok si plakala?“ D: „Bolje mi je preskakati gumi – gumi jer se još više vježbam.“
Koraci UPS metode	Razgovor u situaciji u kojoj problem ima odgojitelj
Prvi korak: problem	

Drugi korak: želja	O: Na primjer, odgojitelj kaže: „Vidim udaranje. Dok jedan drugog lupate po leđima, nisam sigurna da se nećete povrijediti. Pitam vas što biste mogli raditi zajedno, da budem sigurnija da budete dobro i da je to ugodno za oboje.“
Treći korak: potreba	
Četvrti korak: izbor	<p>O: „Što ćeš učiniti?“ (odgojitelj se obraća jednom pa drugom djetetu i moderira razgovor rečenicama poput: „Ne čujem vas kada govorite u glas.“; „Tko će prvi reći?“ i sl.</p> <p>Ako djeca nemaju ideju odgojitelj ponavlja pitanje: „Što ćeš sada napraviti da ja budem sigurnija da si ti dobro i da je tvoj prijatelj dobro, bez ozljede?“</p> <p>Ako djeca imaju ideju, ali se one ne podudaraju, odgojitelj vodi razgovor do kompromisa. Npr.:</p> <p>D-1: „Ja baš želim da ovaj toranj bude visok.“</p> <p>D-2: „Ja baš želim da ovo bude dugačka zgrada.“</p> <p>O: „Čujem da ti želiš da građevina ide u širinu, a ti da ide u visinu. Što ćete sada?“</p> <p>ili</p> <p>O: „Postoji li neko rješenje da ti imaš visoki toranj, a ti dugačku zgradu?“</p> <p>U ovom primjeru djeca su pronašla kompromis i napravili su dio građevine u visini, a drugi u širinu.</p>
Peti korak: samoprocjena	<p>O: „Vidim da ste uspjeli smisliti rješenje u kojem možete i jedan i drugi ostvariti svoje ideje, a da se ne povrijedite. Što je za vas bolje: dok ste se udarali ili sada kada ste osmislili zajednički projekt?“</p> <p>D-1: „Bolje mi je sada kad gradimo“</p> <p>D-2: „Naravno da je bolja igra od tučnjave, ali nam nekad treba tvoja pomoć.“</p>
Koraci UPS metode	Razgovor u situaciji u kojoj problem imaju i odgojitelj i dijete
Prvi korak: problem	O: „Vidim da si od hrane za ručak uzela samo kruh. Željela bi da uzmeš i varivo u kojem su povrće i meso, kako bi bila sigurnija da ćeš biti zdravija.“
Drugi korak: želja	

Treći korak: potreba	<p>D: „<i>Ne volim poriluk i mama mi ga nikad ne kuha.</i>“</p> <p>O: „<i>Kako znaš da to ne voliš?</i>“</p> <p>D: „<i>Zato što je zeleno, ja ti ne volim ništa zeleno.</i>“</p>
Četvrti korak: izbor	<p>O: „<i>U ovom varivu ima sigurno i nešto što voliš. Pitam te što ćeš još pojesti osim kruha?</i>“</p> <p>D: „<i>Rekla sam ti da to ne volim.</i>“</p> <p>O: „<i>Raznovrsna hrana je potrebna za naše zdravlje, za snagu, razmišljanje, za rast... Moj posao je brinuti o tvom zdravlju. Kad bi ti sada pojela samo kruh tvoje tijelo ne bi imalo dovoljno vitamina i minerala koji su mu potrebni za zdravlje i rast i ja ne bi dobro i odgovorno radila svoj posao. Pitam te što bi još mogla odabrati osim kruha?</i>“</p> <p>D: „<i>Stavit ću si malo variva i pojest ću samo juhu.</i>“</p> <p>O: „<i>Odlično si odlučila, u juhi se kuhalo povrće i meso pa su u njoj mnogi važni sastojci za zdravlje. Što ćeš pojesti još, osim juhe i kruha? Ima li u varivu još nešto što ti voliš?</i>“</p> <p>D: „<i>Volim meso, ali mi se ovo ne sviđa.</i>“</p> <p>O: „<i>U redu, pogledaj ima li još nešto što bi mogla pojesti da budem sigurnija da ćeš biti zdravija, da rasteš, da imaš snage za penjanje?</i>“</p> <p>D: „<i>Mrkvu i krumpir i ne bi ništa više.</i>“</p>
Peti korak: samoprocjena	<p>O: „<i>Sada kad si odlučila pojesti mrkvu, krumpir, juhu i kruh sigurnija sam da ćeš biti zdravija nego da si pojela samo kruh. Što je za tebe bolje, kad jedeš samo kruh ili raznovrsnu hranu?</i>“</p> <p>D: „<i>Bolje m je da jedem različito i da budem zdravija.</i>“</p>

legenda: O = odgojitelj; D = dijete; D-1=prvo dijete; D-2=drugo dijete

Naravno, uz same razgovore s djecom, odgojitelj kontinuirano radi na aktivnostima koje su usmjerene socijalno-emocionalnom učenju djece, pridajući posebnu pažnju pojmovima koji su značajni za primjenu UPS modela, a to su osjećaji, želje i potrebe.

U odgojnoj skupini „Leptir“ tijekom pedagoške godine te su aktivnosti usmjerene socijalno-emocionalnom učenju bile involvirane u svakodnevne situacije, razgovore s djecom i vođene aktivnosti.

Na primjer, svako je dijete imalo svoj osobni *portfolio* i/ili kutiju za prikupljanje i/ili odlaganje materijala (kartice s crtežima zadovoljenih potreba, s licima osjećaja i dr.) koji su se koristili u različitim problem situacijama i povremeno izlagali na panoima.

U odgojnoj skupini koristila se i figura čovjeka prilikom čega su djeca mogla birati hoće li u razgovoru o problemnoj situaciji koristiti vlastite materijale iz kutije (sretno/nesretno lice, zadovoljena potreba) ili nacrtati nove. Primjeri rada s figurom čovjeka prikazan je u tablici 3.

Tablica 3. Primjeri korištenja figure čovjeka u rješavanju problemne situacije prema UPS modelu

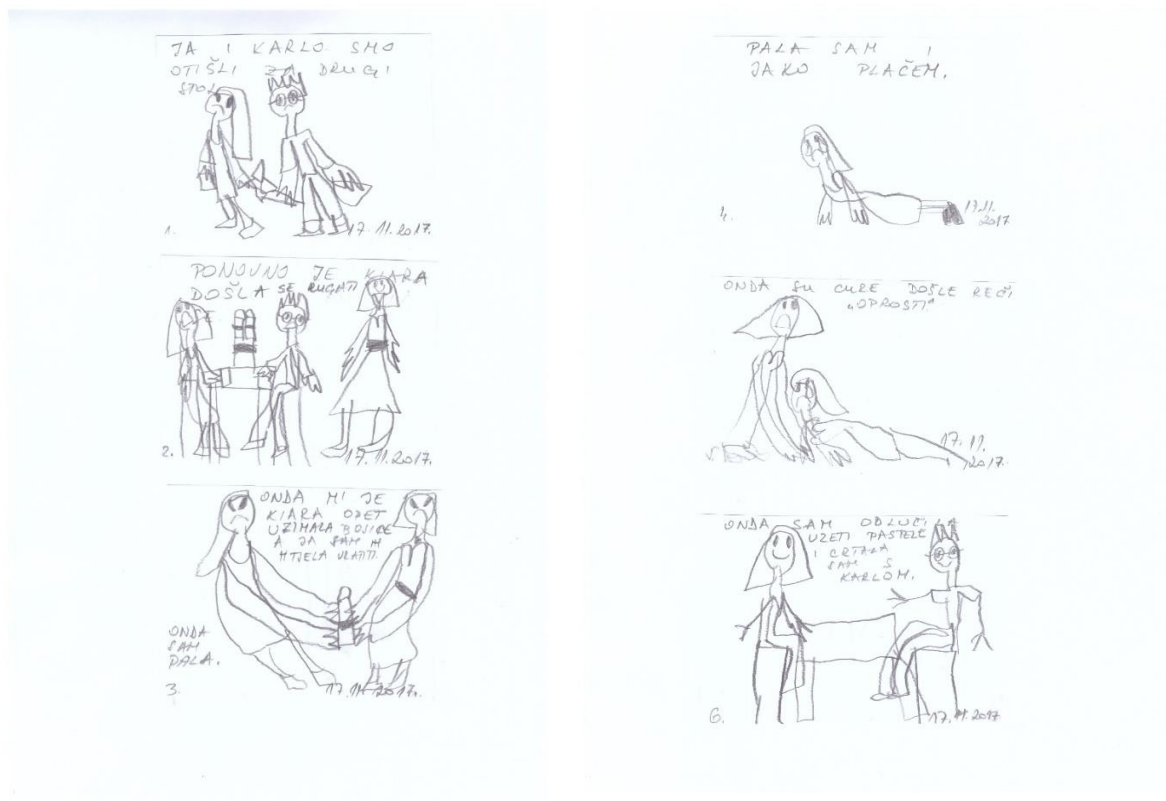
PROBLEMNA SITUACIJA: Uplakano dijete (problem ima dijete)	
Koraci UPS metode	Korištenje figure čovjeka
Prvi korak: problem	<p>O: „Vidim da plačeš. Što se dogodilo?“</p> <p>D: „Cure meni i Karlu smetaju, uzimaju naše bojice i smiju se našim crtežima.“</p> <p>O: „Želiš li to nacrtati?“ (Dijete crta.)</p> <p>Nakon što je dijete nacrtalo, odgojitelj komentira: „Ti si nacrtala, a ja ću napisati da znam što se dogodilo. Evo, ovdje na figuri čovjeka na prečku možeš staviti karticu o tome što ti se dogodilo.“ (Dijete stavlja crtež na vagu figure čovjeka.)</p>
Drugi korak: želja	<p>O: „A što si ti željela?“</p> <p>D: „Želim da odu negdje drugdje i ostave naše bojice.“</p> <p>O: „Želiš li to nacrtati?“ (Dijete crta i odgojitelj ponavlja isti postupak kao u prethodnom koraku: piše i nudi djetetu da stavi crtež na vagu figure čovjeka.)</p>
Treći korak: potreba	<p>O: „Kad bi prijateljice bile negdje drugdje i ostavile vaše bojice, što bi to tebi značilo, što bi tada radila?“</p> <p>D: „Ja i Karlo bismo crtali u miru.“</p> <p>O: „Dok crtaš, da li se ti igraš, zabavljaš?“</p> <p>D: „Da to mi je jako zabavno.“</p> <p>O: „Kada se igraš i zabavljaš kojim znakom to obilježavamo?“</p> <p>(Dijete uzima znak koji označava potrebu za zabavom - znak note).</p>

	<p>O: „<i>Kad su prijateljice tebi uzimale bojice, jesi li imala igre i crtanja koliko je tebi trebalo? Pokaži znakom na prečki</i>“</p> <p>Dijete pokazuje na prečkama figure čovjeka (najniža prečka znači najmanju, a najviša, najvišu razinu zadovoljenja potrebe).</p> <p>O: „<i>Kad si ti željela crtati s Karlom, a prijateljice su ti smetale, koliko si bila nesretna. Pokaži z vagi.</i>“</p> <p>(Dijete pokazuje na vagi – što je vaga manje nagnuta, nezadovoljstvo je bilo manje.)</p> <p>O: „<i>Kakvo je bilo tvoje lice u toj situaciji? Sretno ili nesretno?</i>“</p> <p>(Dijete crta sretno i nesretno lice ili odabire iz svoje kutije s materijalima , stavlja na figuru čovjeka).</p>
Četvrti korak: izbor	<p>O: „<i>Tvoje lice je bilo tužno. Pokazala si da si toliko bila nesretna i da nije bilo zabavno.</i>“ (Odgojitelj to što je dijete pokazalo evaluira na figuri čovjeka.)</p> <p>O: „<i>Imaš li ideju što bi mogla raditi da se igraš, zabavljaš i da budeš sretnija i da tvoje lice bude sretnije?</i>“</p> <p>D: „<i>Ja i Karlo bi otišli za drugi stol.</i>“</p> <p>Svaki izbor djeteta se evaluira na vagi, prečki i na licu djeteta.</p>
Peti korak: samoprocjena	<p>O: „<i>Kad si otišla za drugi stol i crtala s Karlom, koliko ti to bilo zabavno? Pokaži na vagi koliko si bila sretnija i kakvo je bilo tvoje lice?</i>“</p> <p>(Dijete pokazuje, a odgojitelj na temelju toga evaluira.)</p> <p>O: „<i>Vidim da si uspjela pronaći rješenje da budeš zadovoljnija i sretnija. To pokazuje znak note na prečki bio je sasvim dolje a sada je gore, vaga i lice.</i>“ (istovremeno pokazujući sve na figuri čovjeka).</p>

U nastavku su prikazani crteži djeteta nastali u rješavanju problemne situacije opisane u tablici 3.

Slika 3. Primjena figure čovjeka u radu s djetetom (prvi i drugi korak)

Slika 4. Primjena figure čovjeka u radu s djetetom (četvrti korak)

U svim aktivnostima koje se provode u odgojnoj skupini temeljem UPS modela, neovisno o tome jesu li one individualne ili je u njih uključeno više djece, prisutno je zajedništvo i međusobna vršnjačka podrška jer aktivnosti imaju sinergijski učinak na klimu u odgojnoj skupini i vršnjačke odnose. Primjeri tih aktivnosti su:

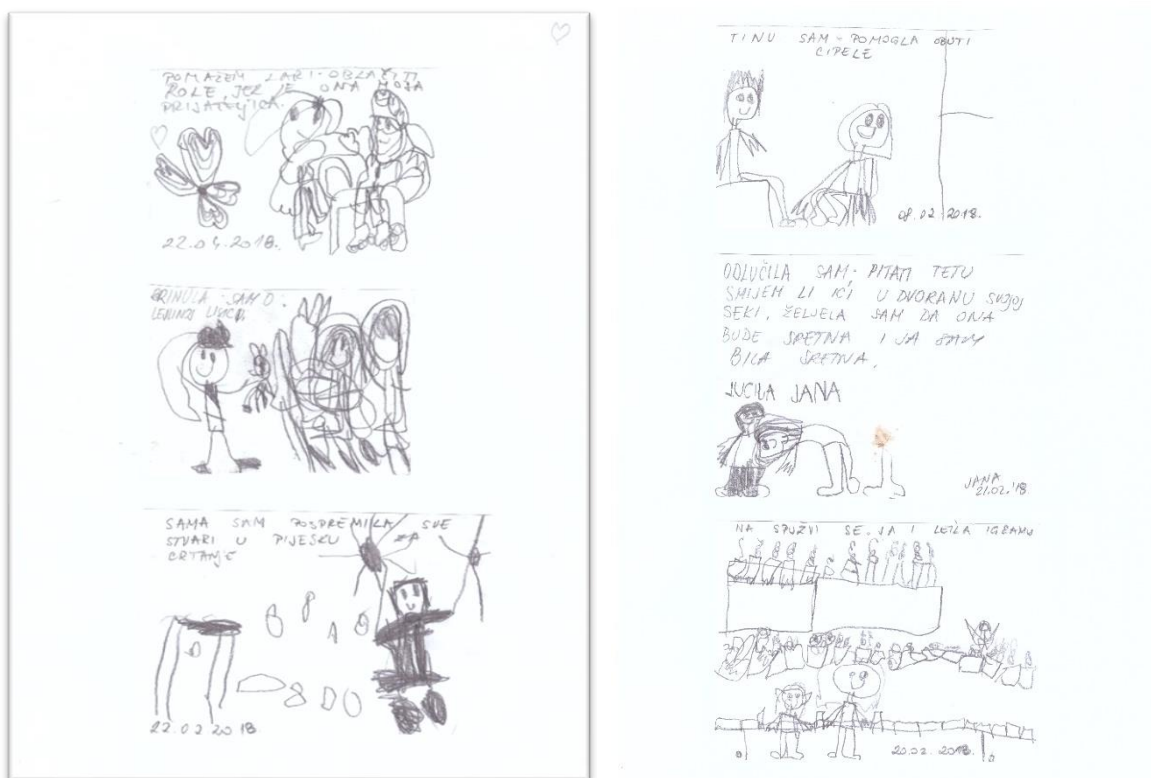
- rješavanje problemne situacije dvoje ili više djece kojima voditelj/odgojitelj pomaže da sami pronađu rješenje
- izrada raznih albuma prilikom koje je neminovna suradnja, uvažavanje, pomaganje jer svatko nešto zna i može dijeliti s drugima, aktivnosti kao što su: rezanja, lijepljenja, pisanja, vezanja, umetanja, pričvršćivanja, crtanja i dr.

Upravo vršnjački odnosi stvaraju prilike za učenje socijalnih vještina i sposobnost izgradnje odnosa kojem prethodi razumijevanje i poznavanje tuđih osjećaja te upravljanje svojim vlastitim osjećajima. Vremenom, kroz razne doživljaje, aktivnosti i zapise dijete uči izražavati vlastite osjećaje, a ujedno i razumjeti osjećaje drugih ljudi. Uloga odgojitelja u dokumentiranju i bilježenju dječjih misli, iskustava, znanja, doživljaja, neizmjereno je važna zbog procesa učenja djeteta, na taj se način dijete može prisjetiti prethodnih aktivnosti i načina razmišljanja u odnosu na znanja i iskustva koja ima sada. Na primjer, dijete je u trećoj godini imalo strah od: „Duha koja plaši djecu, čudovište koje usisava igračke, kiše koja grmi...“, dok u šestoj godini jasno zaključuje da se toga ne treba bojati jer ima znanja i iskustva o usisivaču, grmljavini, kiši.

UPS model se u odgojnoj skupini koristio i u vođenim grupnim aktivnostima u kojima su djeca zajednički sudjelovala. Primjeri vođenih aktivnosti su:

- izrada albuma potreba: „Ljubav“, „Moć“, „Sloboda“ i „Zabava“
- izrada plakata za učenje o potrebama s karticama odgovornim zadovoljavanjem potreba
- pričanje priča uz kutiju osjećaja: izrazi lica nakon ispričane priče, događaja (mimika, crtanje)
- svakodnevni razgovori uz slikovni i pisani zapis na teme:
 - Što ti je bilo zanimljivo, zabavno, zanimljivo u vrtiću, s kim se zabavljaš?
 - Kome si pokazao/la da ti je prijatelj i kako?
 - Što i o čemu si mogao/la samostalno odlučiti danas u vrtiću/kod kuće da nisi trebao/la pitati odrasle?
 - Što si novo naučio/la, što znaš dobro raditi, tko se divi tvome uspjehu?

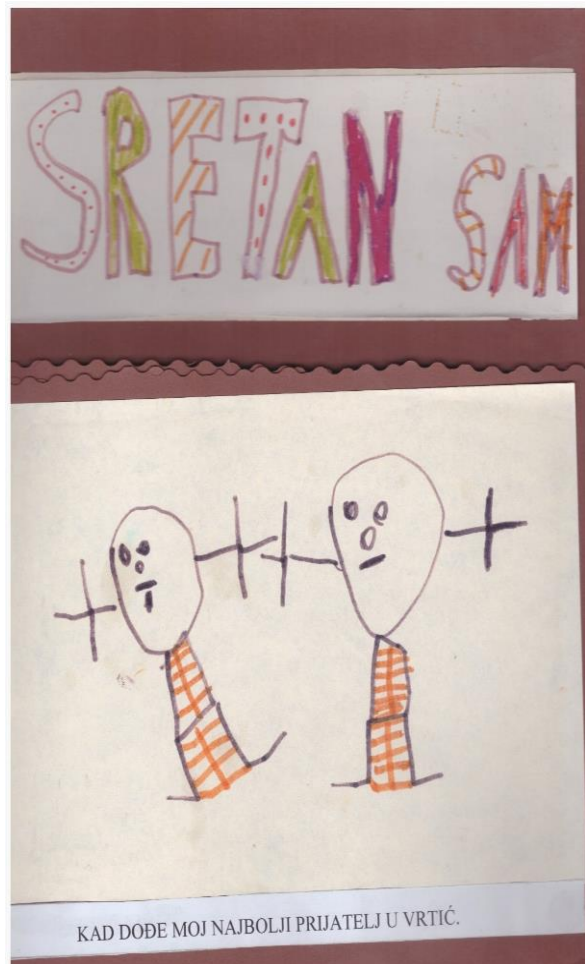
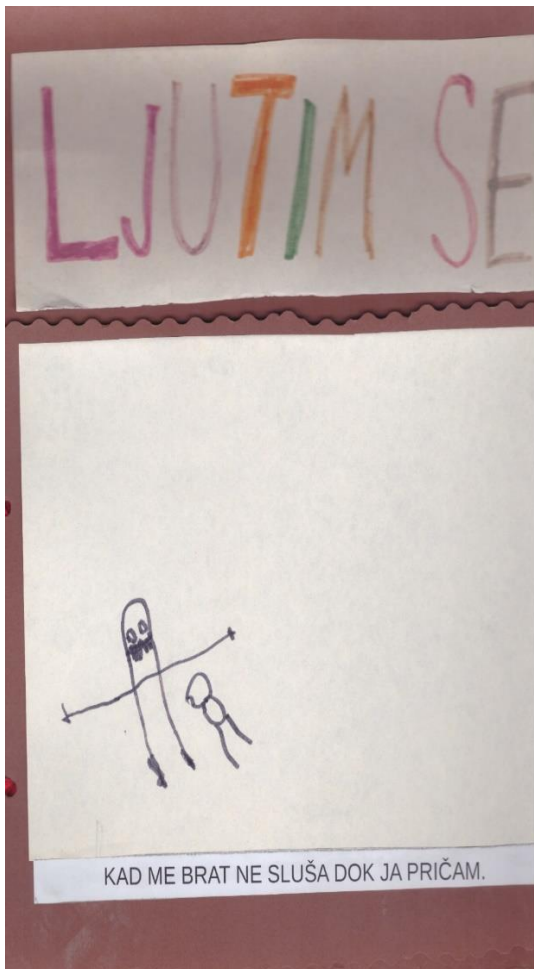
U nastavku su prikazani primjeri dječjih radova nastalih u sklopu navedenih aktivnosti.

Slika 5. Primjeri dječjeg rada u samoprocjeni zadovoljavanja potreba

Slika 6. Primjer osobnog albuma djeteta: Osjećaji

Slika 7. Primjer osobnog albuma djeteta: Osjećaji

Slika 8a. Primjer izrazi lica nakon priča iz: Kutije osjećaja

Slika 9b. Primjer izrazi lica nakon priča iz: Kutije osjećaja

Slika 10. Poučavanje djece o psihološkim potrebama za: ljubavlju, moći, zabavom i slobodom

Uspjeh primjene UPS modela teško je postići bez suradnje s roditeljima. U Dječjem vrtiću „Prečko“ taj je aspekt rada obuhvaćao kontinuirani rad s roditeljima kroz nekoliko godina u ciklusu od po devet radionica za roditelje godišnje. Primjeri tema radionica za roditelje su vrlo slične onima koji se u UPS modelu koriste u radu s djecom (prepoznavanje potreba, razlikovanje potreba i želja, povezivanje potreba i ponašanja, izbori, samoprocjene i dr.). Sve su radionice temeljene na istim teorijskim osnovama, posebno na teoriji izbora W. Glassera.

U središtu pozornosti su roditelji kao osobe, ali i njihove roditeljske uloge, odnosno odnosi s djecom. Roditelji imaju priliku snimati svoje razgovore s djecom u problemnim situacijama. Te se snimke na radionicama koriste za učenje rješavanja problema prema UPS modelu, primjenom UPS metode. Također se igraju uloge u kojima roditelji imaju ulogu djeteta, a odgojitelj/voditelj radionice je u ulozi roditelja. Navedene metode i tehnike rada s roditeljima su procijenjene vrlo pozitivno, o čemu svjedoče izvadci iz evaluacija roditelja:

„Dok vi razgovarate s nama sve se čini tako jednostavno i lako, kad moram isti problem riješiti sama uvijek se u nekom momentu vratim na tradicionalni pristup i odmah se ne osjećam dobro ni ja ni dijete. Zaključujem da moram još puno vježbati.“

„Ove radionice i UPS su mi pomogli da djetetu i sebi odredim granice, za što sam ja odgovoran to odlučujem ja, a što može dijete da mu dam na volju.“

„UPS mi je pomogao da sam manje u sukobu sa suprugom i djecom, jer sam prije svima govorila što trebaju raditi. Svi su primijetili da sam se promijenila.“

„Ova metoda mi je pomogla da se lakše nosim sa svađama svoje troje djece, jer ne moram više biti njihov sudac. Sad se mnogo puta dogovaraju i sami bez da me zovu za pomoć, jer sam ih naučila da sami odlučuju hoće li se svađati ili dogovarati.“

Zaključno je moguće istaknuti da su djeca primjenom, UPS modela razvila socijalno-emocionalne kompetencije što proizlazi iz njihove sposobnosti imenovanja i prepoznavanja osjećaja, sposobnosti definiranja problemnih situacija, želja i potreba. Djeca su također naučila predlagati rješenja problemnih situacija, međusobno se uvažavajući. Jednako je važno naglasiti da su djeca naučila vršiti samoprocjenu vlastitih izbora, što je bitan element razvoja odgovornog ponašanja djece. Ovaj se zaključak temelji na praćenju napretka djece tijekom pedagoške godine koji je dokumentiran u pedagoškoj dokumentaciji (individualna zapažanja o djetetu, procjene odgojitelja, stručna mišljenja odgojitelja i članova stručnog tima i sl.). Sva je dokumentacija dostupna kod autorice ovoga rada. Osim toga, korištenjem UPS modela zadovoljni su i odgojitelji koji u evaluaciji izražavaju da im UPS model pomaže za:

- vlastiti rast, osvješćivanje, samopouzdanje i samodosljenost te spremnost na vlastito rješavanje problema
- učenje kako pomoći sebi i drugima u problemnim situacijama
- kako voljeti sebe i druge.

Odgojitelji navode i sljedeće:

„Vrijednosti UPS-a višestruke su, primjena u više segmenata u životu, čine me snažnijom, osvještenijom u svim životnim situacijama.“

„Ponajprije u načinu komunikacije koja mi smanjuje količinu stresa i napora, jer dosadašnje uvjeravanje djece, to jest tradicionalni pristup bio je stresan i naporan i uzaludan za mene i djecu prilikom problemnih situacija.“

„Vrijednosti su mi njegovi koraci, preporučila bi svim djelatnicima i svim ljudima.“

„Dijete uči da ne može uvijek dobiti što želi, ali uvijek može zadovoljiti svoje potrebe.“

Naravno, u primjeni UPS modela nailazi se i na različite prepreke (neprihvatanje modela rada od nekih djelatnika, nesigurnost u radu, vraćanje u tradicionalne odnose i dr.) koje je moguće prevladati uz ustrajan rad, supervizijsku su-stručnjačku podršku, kontinuiranu edukaciju i samoprocjenu. Primjer prikazan u ovom radu potvrđuje da su pozitivni pomoci mogući i izvjesni, ako se UPS model primjenjuje kontinuirano, uz podršku uprave ustanove RPOO i kolega.

4.2.3. UPS model u radu s djetetom s teškoćama u razvoju

Maja je šestogodišnja djevojčica. U program RPOO uključena je u trećoj godini života. Djevojčica je do pete godine života bila u poludnevnom, nakon toga u cjelodnevnom boravku. Prema navodima iz medicinske dokumentacije, djevojčica je rođena u drugoj kontroliranoj trudnoći u 40. tjednu trudnoće, a po porodu su uočeni klinički znakovi Down sindroma. Nedugo nakon poroda djevojčica je podvrgnuta dvjema operacijama srca. Maja ima česte respiratorne poteškoće što joj stvara poteškoće kod disanja. Nosí naočale i krupnije je tjelesne građe. Ima izraženu teškoću prilikom žvakanja krute, tvrde hrane. Njezin psihomotorni razvoj zaostaje u blažem stupnju na različitim područjima. Motoričke i kognitivne sposobnosti slabije su razvijene u odnosu na njezine vršnjake i s obzirom na kronološku dob. Djevojčica se izražava verbalno, ali ima teškoće tečnosti govora (mucanje) i verbalni izričaj je u mnogome nerazumljiv. U komunikaciji se Maja često koristi mimikom. Do pete godine života nosila je pelene te još nije samostalna u radnjama nakon korištenja WC-a, ali ih obavlja uz poticaj i nadzor.

Protekom jedne godine u dječjem vrtiću mijenja skupinu i objekt na zahtjev roditelja. U ovoj skupini je drugu godinu. U skupini je primjereno integrirana i rado dolazi u vrtić.

U kontaktu s vršnjacima često pokazuje bliskost osmjehom, čvrstim grljenjem ili stiskanjem. Najčešće bira aktivnosti gdje je jedno ili dvoje djece, a posebno uživa u kutiću kazališta sa scenskom lutkom, slikanjem na velikom formatu, igrama vodom i pijeskom, te aktivnostima gdje ima mogućnost penjanja.

S obzirom da djevojčica ima starijeg i mlađeg brata, često u igri oponaša hranjenje i vožnju beba, kao i penjanje na izazovna mjesta poput najviše prečke na penjalici. Promatranjem i bilježenjem svega što djevojčica može postići uz malu podršku odgojitelja i na temelju toga u suradnji s roditeljima i stručnjacima postavljeni su novi ishodi za djevojčicu.

U individualnom odgojno-obrazovnom programu postavljeni su sljedeći ciljevi (razvojne zadaće) za pedagošku godinu:

- Razvijati samostalnost i neovisnost u brizi za sebe (djevojčica će samostalno prati ruke, prati zube, preodijevati se, obuvati i izuvati se, obavljati higijenske radnje nakon nužde, poslužiti sebi hranu i piće).
- Razvijati odnos s vršnjacima i odraslima (djevojčica će se uključivati u igru s barem jednim djetetom, igru s dvoje ili više djece).
- Usvojiti nove pojmove i odnose među njima (djevojčica će prepoznati i imenovati dvije boje, uspoređivati i imenovati veličine, izdvajati predmete po obliku i veličini).
- Razvijati predmatematičke vještine (djevojčica će brojiti s pridruživanjem do pet elemenata)
- Razvoj rječnika - jezično izražavanje i usvajanje novih riječi (djevojčica će imenovati radnje uz sliku ili izvršavanje radnji, odgovarati na jednostavna pitanja, aktivno slušati i razumjeti pročitano)
- Razvijati krupnu i finu motoriku (djevojčica će sigurno hodati naprijed-nazad, dugim koracima, i zadržati ravnotežu; prelaziti prepreke, bacati loptu u cilj na visini glave, izrezivati škaricama jednostavnije oblike, ispravno mazati ljepilo i lijepiti, šiljiti olovku, spajati olovkom dvije točke, precrtavati po modelu: krug, kvadrat, trokut).

U ovoj analizi pozornost će biti posvećena prikazu načina na koji se korištenjem UPS modela ostvarivao cilj 'razvijati odnos s vršnjacima i odraslima'.

Tablica 4. Primjeri korištenja UPS metode u radu s djetetom s teškoćom u razvoju

Koraci UPS metode	Razgovor u situaciji u kojoj problem ima odgojitelj i dijete
Prvi korak: problem	O: „Majo, vidim da si krenula jesti, ali nisam vidjela da si oprala ruke. Što trebaš učiniti da bi oprala ruke?“
Drugi korak: želja	
Treći korak: potreba	
Četvrti korak: izbor	D: (zavrće rukave) O: „Vidim, zavrćeš rukave. I što ćeš sad?“ D: (Trlja dlanovima)

	<p>O: „Gdje ideš prati ruke?“</p> <p>D: „Tamo“(pokazuje prstom prema kupaonici)</p> <p>O: „U kupaonu?“</p> <p>D: „Da“ (odlazi u kupaonicu i otvara slavinu)</p> <p>O: „Vidim da jako teče voda. Dok tako jako teče voda može poprskati tvoju majicu. Što ćeš napraviti da tvoja majica ostane suha? Kako ćeš otvoriti vodu?“</p> <p>D: (zatvara slavinu)</p> <p>O: „Sad si zatvorila. Kako ćeš prati ruke?“</p> <p>D: (Otvora slavinu na pola)</p> <p>O: „E tako, kad voda teče tako slabije onda sam sigurnija da ti voda neće poprskati majicu i smočiti je.“</p> <p>D: (pere ruke, slavina otvorena)</p> <p>O: „Vidim, već si naučila, da voda teče slabije“</p> <p>D: (Uzima sapun i odmah ga ispire)</p> <p>O: „Dobro, uzela si sapun i odmah oprala, rado bi da prvo pjeniš, pa onda ispereš.“</p> <p>D: (Ponovno uzima sapun i odmah ispire vodom)</p> <p>O: „Majo, čuj me.“ (Primam je rukom za rame i gledam u oči) „ Rado bih da najprije pjeniš ruke s pjenicom, a onda ispereš. Ajde probaj još jednom.“</p> <p>D: (Ponovno uzima sapun i trlja dlanove pjenom i gleda odgojitelja)</p> <p>O:„Kad tako najprije pjeniš, onda ispereš sigurnija sam da si dobro oprala ruke i isprala.“</p> <p>D: (Dijete s vodom u šaci polijeva slavinu koja je uprljana pjenom)</p> <p>O: „I slavinu ćeš oprati? Dobro, oprala si slavinu i ruke“</p> <p>D: (Zatvara slavinu, uzima papirnati ručnik, briše ruke i baca ga u koš)</p> <p>O: „Dobro sad kad su ruke čiste, što ćeš sad?“</p> <p>D: „Evo“ (Pokazuje dlanove i daje odgojitelju da miriše)</p> <p>O: „Želiš da ih ja mirišem? Mmmm, mirišu sad.“</p> <p>D: (Pruž a i drugu ruku)</p>
--	--

	O: „I druga miriši“
Peti korak: samoprocjena	O: „Sada sam sigurnija da nema bakterija na rukama, kad si oprala sapunom i vodom. Gdje sad ideš ?Što ćeš raditi?“ D: „Tamo“ (Ide u sobu i uzima užinu)
Koraci UPS metode	Razgovor u situaciji u kojoj problem ima odgojitelj
Prvi korak: problem	O: „Majo, vidim i čujem lupanje vratima. Dok tako vrata lupaju, nisam sigurna da se ovaj magnet i vrata neće potrgati. Kako ćeš zatvarati da vrata i magnet ostanu čitavi?“ D: (gleda u odgojitelja, pa u vrata, pokazuje na magnet) „Ovo tu“ O: „Da to je magnet, kako bi mogla zatvoriti vrata da budem sigurnija da on ostane čitav, da se ne potrga?“
Drugi korak: želja	
Treći korak: potreba	
Četvrti korak: izbor	D:(zatvara vrata polako, gleda u odgojitelja) O: „Nježno, polako zatvaraš.“
Peti korak: samoprocjena	O: „Kad tako nježno, polako zatvaraš vrata sigurnija sam da se neće potrgati i ostat će čitava. Čestitam ti, vidim da si naučila zatvarati vrata na ormariću tako da ostanu čitava, da se ne potrgaju.“ D: (smije se i grli odgojitelja) O: „Vidim da se smiješ, jesi li sada sretna što si to naučila?“ D: „Da“ (smije se i ponovno grli odgojiteljicu) O: „Čestitam ti što si naučila zatvarati vrata da ostanu čitava“ (rukujemo se) D: „Rođendan“ O: „Da, čestita se za rođendan i kad nešto novo naučiš“
Koraci UPS metode	Razgovor u situaciji u kojoj problem ima dijete
Prvi korak: problem	D-1: „Teta, Maja me tukla po leđima.“ O: „Pokaži mi gdje te boli i reci što se dogodilo?“ D-1:(pokazuje leđa) „Tukla me Maja s kuhačom po leđima“
Drugi korak: želja	O: „A što si ti željela?“ D-1: „Želim da me ne tuče dok se igram s bebama.“
Treći korak: potreba	O: „Zna li Maja da se ti želiš igrati bebama“ D-1: „Zna, jer sam joj rekla a ona me i dalje tukla“

	<p>O: „Kako si joj rekla? Reci meni.“</p> <p>D-1: „Nemoj me udarati, to me boli“</p>
Četvrti korak: izbor	<p>O: „Čujem da si joj rekla da te boli dok te udara, imaš li ideju što bi još mogla učiniti da te Maja bolje razumije?“</p> <p>D-1: „Mogla bi joj ovako reći stani Majo i s rukama kako si nam ti pokazala.“(podignuti dlanovi)</p> <p>O: „Odlično si se sjetila, meni to uvijek pomaže da zaustavim udaranje, vjerujem da će i tebi drugi put pomoći. Želiš li sada još nešto reći Maji?“</p> <p>D-1: „Majo nemoj me udarati to me boli“</p> <p>D-2: (diže se iz sjedećeg položaja i grli dijete)</p> <p>D-1: (uzvraća zagrljaj)</p> <p>O: „Sad dok se grlite, jeste li sretne ili nesretne?“</p> <p>D-1: „Sretne, jel tako Majo“</p> <p>D-2: „Volim Eriku“ (ponovno je grli)</p> <p>O: „Majo, čujem da voliš Eriku, grlite se, pokazale ste si ljubav i prijateljstvo. Kad ju udaraš to ju boli. Što bi mogla raditi s Erikom da bude ugodno tebi i Eriki?“</p> <p>D-2: „Kuhati“</p> <p>O: „Erika, čujem da Maja želi kuhati, a što ti želiš?“</p> <p>D-1: „Može, bebe sada spavaju, a mi idemo kuhati ručak za njih.“</p>
Peti korak: samoprocjena	<p>O: „Dok kuhaš ručak za bebe s Majom da li je to za tebe zabavno ili dosadno“</p> <p>D: „Jako se zabavljamo, jer ja Maji sve isipam ona samo miješa.“</p>

legenda: O = odgojitelj; D = dijete; D-1=prvo dijete; D-2=drugo dijete

Na kraju se može zaključiti da primjena UPS modela učinkovito pomaže razvoju socijalne kompetencije djeteta s teškoćama u razvoju što je vidljivo iz njezine sposobnosti imenovanja i prepoznavanja osjećaja, sposobnosti definiranja problemnih situacija, želja i potreba u skladu s dinamikom razvoja i mogućnostima. Osim toga djevojčica je naučila predlagati rješenja u problemnim situacijama, uvažavajući druge ponekad samostalno ili uz pomoć odgojitelja. Važno je naglasiti da djevojčica vrši samoprocjenu vlastitih izbora, što je bitan element razvoja odgovornog ponašanja.

U opservaciji su korištene razne tehnike, no najvrjednija se pokazala audio-vizualna, jer su interpretacijom dobiveni relevantni podaci kako odgojitelj komunicira s djetetom, kakva pitanja postavlja djetetu, kojim se pristupom koristi, kako dijete s teškoćom u razvoju odgovara na te poticaje i podražaje. Zapise koriste odgojitelji međusobno i članovi stručnog tima kako bi preispitali odgojnu praksu u cilju odgojno-obrazovnog pristupa u funkciji praćenja dječjeg razvoja i dostignuća. Roditeljima pak audio-vizualni materijal koristi kako bi mogli stvoriti cjelovitu sliku razvoja svojeg djeteta iz okruženja vrtića posebno u odnosu s drugom djecom, kao i stručni pristup koji koriste odgojitelji u interakciji s djevojčicom. Taj pristup se reflektirao i na ostalu djecu koja su u odnosu s djevojčicom pokazala kooperativnost i suradnju. Ovaj je zaključak temeljen na praćenju napretka djevojčice tokom cijele pedagoške godine, dokumentiran u pedagoškoj dokumentaciji skupine, individualiziranom odgojno-obrazovnom programu djeteta, stručnom mišljenju odgojitelja i članova stručnog tima, individualnom portfolio. U nastavku je nekoliko crteža aktivnosti o osjećajima, albumima potreba djevojčice s teškoćama u razvoju.

Slika 11. Primjeri dječjeg rada djeteta s TUR u samoprocjeni zadovoljavanja potreba

Djevojčica s teškoćama u razvoju je u svakodnevnim situacijama u interakciji s drugom djecom i odgojiteljima imala priliku učiti i izraziti se verbalno, neverbalno gestom, mimikom i pokretom o postupcima zadovoljenja potreba. To je za nju bilo od neizmjerne važnosti, jer joj je taj oblik izražavanja najviše odgovarao.

5. ZAKLJUČAK

Ciljevi odgojno-obrazovnih politika zemalja Europe i svijeta, pa u skladu s tim i Republike Hrvatske, je uključivanje djece s teškoćama u razvoju u odgojno–obrazovni sustav s naglaskom važnosti inkluzije za društveni razvoj. Uspješna inkluzija predstavlja temelj za daljnju integraciju u društvo u životu pojedinca. Od neizrecive je važnosti da inkluzivni odgoj postane temeljno načelo odgoja i obrazovanja s ciljem kontinuiranog vrednovanja i unapređivanja kvalitete. Iz toga proizlazi da djeca s teškoćama u razvoju moraju ostvariti pravo na bezbrižno i veselo djetinjstvo. Svakom odgajatelju profesionalno postupanje s djecom s teškoćama u razvoju je svojevrsan izazov, a za djecu poticaj njihovog razvoja i uključivanja u odgojno-obrazovanu ustanovu, pa i društvo u cjelini jer osigurava osjećaj sigurnosti djeteta koji je osnova za mogućnost djelotvornog zadovoljavanja njegovih potreba.

S posebnom pažnjom planirana strategija dolaska i boravka djece s teškoćama u razvoju u ustanovama RPOO mora biti sastavnica svakog kurikulumu vrtića kako bi se stvorili najbolji mogući uvjeti za optimalan razvoj djeteta u skladu s njegovim sposobnostima i mogućnostima. Za optimalan razvoj i kvalitetno življenje djece neophodno je da odgojitelj zna stvarati uvjete u kojima će ona moći odgovorno zadovoljavati vlastite potrebe, pritom ne ugrožavajući tuđe potrebe, imovinu i prirodu. Od iznimne je važnosti da odgojitelji razumiju da je njihova uloga prije svega stvaranje uvjeta za zadovoljavanje potreba djece, a ne u zadovoljavanju njihovih želja.

Nužno je da odgojitelj posjeduje vještine prepoznavanja nezadovoljenih temeljnih potreba kao uzroka nastanka problema u odnosima. Takve vještine se odnose na znanje rješavanja problemnih situacija. Samo neprestano učenje i usavršavanje može voditi ka poboljšanju znanja, vještina i kompetencija odgojitelja za provođenje kvalitetnije inkluzije u ustanovama RPOO.

Odgojitelji ne smiju podcjenjivati djecu, pa ni dijete s teškoćama u razvoju, nego trebaju biti njegovi vjerni pratitelji i podrška u trenucima kada su mu najpotrebniji. Najljepša stvar koju možemo darovati djetetu je da bude okružen svojim vršnjacima i prijateljima i da se razvija u svim pravcima u kojima može i želi. Osim koristi za rad s djecom s teškoćama u razvoju, primjena UPS modela pridonosi i iznimnoj dobrobiti i za ostalu djecu jer i ona iziskuju podršku u učenju odgovornog zadovoljavanja vlastitih potreba i učenja rješavanja problemnih situacija. Navedeno uključuje i upoznavanje različitosti jer učenje odgovornog ponašanja i uvažavanja drugih su preduvjeti uvažavanja i prihvaćanja različitosti.

Prikaz primjene UPS modela i UPS metode u dječjem vrtiću Prečko vodi ka zaključku da su djeca vrlo brzo naučila tražiti rješenja zadovoljavanja nezadovoljene potrebe. Djevojčica s teškoćama u razvoju je ostvarila visoku razinu socijalne kompetencije i samostalnosti jer je primjenom UPS modela dobila priliku razvijati vlastite mogućnosti i potencijale. Sve navedeno rezultiralo je visoko razvijenim socijalnim kompetencijama djece u odgojnoj skupini u kojoj je UPS model primjenjivan. Navedeno je proizlazi iz njihove motiviranosti za međusobno pomaganje, suradnju i zajedničku igru. Djeca su također rado surađivala s djevojčicom s teškoćama u razvoju, pomažući joj ujedno postavljati granice ponašanja jer su ju poticali da bira ponašanja kojima ne ugrožava sebe, druge i imovinu. Djeca su razvila vještinu reguliranja vlastitih osjećaja što im je pomoglo u razumijevanju tuđih osjećaja i doprinijelo stvaranju prijateljstva i stvaranju osjećaja međusobne prihvaćenosti. Sa sigurnošću se može zaključiti da je rješavanje problemnih situacija prema UPS modelu i niz aktivnosti razumijevanja fizioloških i psiholoških potreba od prve godine života u RPOO pridonio toj razini socijalnih kompetencija djece ove skupine.

LITERATURA

1. Bouillet, D. (2018). S one strane inkluzije djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
2. Bouillet, D. (2019). Inkluzivno obrazovanje – odabrane teme. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Bouillet, D., Bićanić, J. (2015). Teorijska osnova razvoja modela rane odgojno-obrazovne intervencije u osnovnoj školi. U: D. Bouillet (ur.): Razvoj modela rane odgojno-obrazovne intervencije u osnovnoj školi: od ideje do evaluacije (45-48). Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
4. Bouillet, D., Šarić, L.J. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mire. Zagreb: Centar za civilne inicijative
5. Ćatić, I. (2012). Kompetencije i kompetencijski pristup obrazovanju. Pedagogijska istraživanja, Vol. 9 No. 1/2, 175-187. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/113448>
6. Davison, G. C., Neale, J. M. (2002). Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
7. Domović, V., Brajković, S., Bouillet, D. (2020). Unaprjeđivanje inkluzivnosti inicijalnog obrazovanja odgojitelja djece rane i predškolske dobi: Kurikulum za edukatore sveučilišnih nastavnika (neobjavljen materijal)
8. Družinec, V. i Velan, D. (2017). Strategije odgojiteljice u facilitiranju socijalnih interakcija djece u vrtiću. Studia Polensia, 6 (1), 4-26. <https://doi.org/10.32728/studpol/2017.06.01.01>
9. Glasser, W. (2004). Teorija izbora – nova psihologija osobne slobode. Zagreb: Alinea.
10. Hays, S. (2014). Case Study Research. U: K. deMarrais, i S. Lapan (ur.). Foundations for Research: Methods of Inquiry in Education and the Social Sciences. Routledge, 217-234.
11. Jevtić, B. (2012). Jačanje socijalnih kompetencija unutar interkulturalnih vršnjačkih grupa. Pedagogijska istraživanja, 9 (1/2), 103-113. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113441>
12. Jurčević-Lozančić, A. (2011). Teorijski pogledi na razvoj socijalne kompetencije predškolskog djeteta. Pedagogijska istraživanja, 8 (2), 271-279. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116661>
13. Jurčević Lozančić, A. (2018). Social competences of kindergarten teachers – Are we applying contemporary knowledge? Croatian journal of education, Sp.Ed.No.1/; 47-58

14. Karamatić Brčić, M. (2011). Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. Sveučilište u Zadru: Acta Iadertina
15. Karlović, A., Šimić, A., Pijaca Plavšić, E. (2014). Od srca do srca : komunikacijski modeli kao alat u medijaciji. Zagreb : Forum za slobodu odgoja.
16. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom UN-a. Narodne novine 6/07; 3/08; 5/08
17. Kranželić, V. i Bašić, J. (2008). Socijalna kompetencija i ponašanje djece predškolske dobi kao osnova preventivnim programima- razlike po spolu. Kriminologija & socijalna integracija, 16 (2), 1-14. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99118>
18. Lansdown, G. (2011). Vidi me, čuj me – vodič za uporabu Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom i promicanje prava djece. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
19. Loborec, M., Bouillet, D. (2012). Istraživanje procjena odgojitelja o mogućnosti inkluzije djece s ADHD-om u redovni program dječjeg vrtića. Napredak 153(1), 21 – 38.
20. Markuš, M. (2010). Socijalna kompetentnost – jedna od ključnih kompetencija. Napredak, 151 (3-4), 432-444. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82719>
21. Marušić, S. (2006). Upravljanje ljudskim potencijalima. Zagreb: Adeco
22. Mikas, D., Roudi B. (2012). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja. Paediatr Croat. 2012; 56 (Supl 1): 207-214. Preuzeto s: http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2012/pdf/dok_41.pdf
23. Mlinarević, V. i Zrilić, S. (2015). Strateški, kurikularni i zakonski dokumenti kao temelj razvoja socijalnih kompetencija u hrvatskoj školi. Školski vjesnik, 64 (2), 283-308. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/148991>
24. Modrić, N. (1999). Lutka vodič za razumijevanje ljudskih potreba i za rješavanje sukoba. Zagreb: Vlastita naklada
25. Modrić, N. (2006). Komparativna analiza različitih pristupa rješavanju problemskih situacija s djecom rane dobi. Pedagogijska istraživanja, 3 (2), 153-169. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/139250>
26. Modrić, N., Šarić, Lj.(2012). Primjena UPS modela u radu s odraslima. Zagreb: Školske novine, 8 (30)
27. Modrić, N. (2013). Kompetencije odgojitelja za učinkovito upravljanje problemnim situacijama. Napredak, 154. (3), 427-450. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138810>
28. Munivrana, A., Pijaca Plavšić, E., Pavlović, V., Perak, J. (2017). Možemo to riješiti! – razumijevanje i upravljanje sukobima. Osnovni priručnik meditacije. Zagreb: Forum za slobodu odgoja

29. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Narodne novine 5/2015.
30. Romstein, K. (2016). The levels of participation of pre-schoolers with disabilities regarding the types of activities and the types of disability. *Life and school*, 62(1), 165-176.
31. Skočić Mihić, S. i Sekušak-Galešev, S. (2016). Metrijske karakteristike Upitnika predškolske inkluzije. *Paediatrica Croatica*, 60(4), 146–152.
32. Skočić Mihić, S., Beaudoin, K. i Krsnik, M. (2016). Mišljenje odgojitelja o individualiziranom odgojno – obrazovnim programima. U V. Mlinarević, T. Vonta, T. Borovac (ur.), *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izazovi i perspektive* (str. 77 – 86). Osijek: Grafika, d.o.o. Osijek.
33. Sunko, E. (2016). Prepoznavanje znakova zlostavljanja kod djece predškolske dobi. U: R. Jukić, K. Bogatić, S. Gazibara, S. Pejaković, S. Simel, A, Nagi Varga. (ur.), *Zbornik stručnih radova s Međunarodne znanstvene konferencije Globalne i lokalne perspektive pedagogije* (186 – 195). Osijek: Filozofski fakultet Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.
34. UNESCO (1994). The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education, p.iii, http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF
35. Vrkić Dimić, J. (2011). Učenje kroz prizmu socijalnog konstruktivizma. *Acta Iadertina*, 8 (1), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190093>

POPIS ILUSTRACIJA

POPIS SLIKA

Slika 1. Maslowljeva hijerarhija potreba, prilagođeno prema Marušić (2006, str. 322).....	4
Slika 2. Figura čovjeka (Modrić, 2016, str. 67)	8
Slika 3. Primjena figure čovjeka u radu s djetetom (prvi i drugi korak).....	22
Slika 4. Primjena figure čovjeka u radu s djetetom (četvrti korak).....	22
Slika 5. Primjeri dječjeg rada u samoprocjeni zadovoljavanja potreba	24
Slika 6. Primjer osobnog albuma djeteta: Osjećaji	24
Slika 7. Primjer osobnog albuma djeteta: Osjećaji	25
Slika 8a. Primjer izrazi lica nakon priča iz: Kutije osjećaja.....	25
Slika 9b. Primjer izrazi lica nakon priča iz: Kutije osjećaja	26
Slika 10. Poučavanje djece o psihološkim potrebama za: ljubavlju, moći, zabavom i slobodom	26
Slika 11. Primjeri dječjeg rada djeteta s TUR u samoprocjeni zadovoljavanja potreba	34

POPIS TABLICA

Tablica 1. Primjeri problema (nulti korak u UPS metodi)	16
Tablica 2. Primjeri razgovora u problem-situacijama prema koracima u UPS metodi.....	17
Tablica 3. Primjeri korištenja figure čovjeka u rješavanju problemne situacije prema UPS modelu	20
Tablica 4. Primjeri korištenja UPS metode u radu s djetetom s teškoćom u razvoju	29

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Mirjana Čelić